

Lorestan University

Online ISSN: 2717-2325

Journal of Geographical Studies of Mountainous Areasjournal homepage: <http://www.gsma.lu.ac.ir>

Research Paper

The Problem of Mass Housing; The Challenges of Apartment Living (A Phenomenological Study of the Experience of Living in Mehr Housing in Borujerd City)

Gholamreza Tajbakhsh^{a*}

Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Humanities, Ayatollah Boroujerdi University, Boroujerd, Iran.

ARTICLE INFO**Article history:**

Received: 17 March 2025;

Accepted: 10 May 2025

Available online 07

September 2025

Keywords:

Apartment living, Challenges, Lived experience, Mehr housing, Borujerd.

ABSTRACT

One of the most important issues that Iranian urban society has faced in recent decades is the issues related to the problems and challenges of living in Mehr apartments. Accordingly, the aim of the present study is to understand the lived experience of residents of Mehr Housing in Borujerd City, Lorestan Province. The approach of the present qualitative research is the "phenomenological method". The statistical population includes residents of Mehr Housing complexes in Borujerd, who were selected using theoretical and purposive sampling. In the sampling section, theoretical saturation was reached with 21 interviews. Unstructured interviews were used to collect information. "Thematic" analysis and "coding" technique and "MaxQDA 12" software were used to analyze the findings. Accordingly, the findings were identified in three main categories, the first category refers to "semantic units", the second category refers to "common themes", and the third category refers to "main themes". The research findings showed that the residents of these buildings face issues such as ineffectiveness of cooperatives, spatial inequality, mental and psychological insecurity, erosion of social capital and quality of life, distrust of the living space, alienation from others, and lack of social tolerance and tolerance.

1. Introduction

In recent decades, due to demographic changes after the Islamic Revolution and the mass migration of the population from villages to cities, the demand for housing in cities, especially metropolises, has increased. It must be said that housing is one of the basic human needs, but what has raised the issue of housing as an important issue in Iranian society is the rapid growth of the urban population, the lack of sufficient investment in the private and public sectors, and the lack of a culture of residence in this ecosystem. In Iran and other parts of the world, the issue of housing is a serious issue, because building housing is not only related to construction and providing infrastructure, but also brings with it cultural,

political, and economic issues that must be addressed. In addition to being able to bring about social protests, the lack of housing and the lack of suitable housing can also bring about problems in economic, political, and cultural dimensions. For example, it can be said that the lack of suitable housing can spread "marginalization" and, consequently, the issue of poverty in society can also increase. On the other hand, the lack of housing can also be problematic for the younger generation, especially those of marriageable age, and the lack of shelter for young couples can lead them to permanent celibacy. Finally, it can be claimed that housing is also related to psychological issues and the psychological security of society. In other words, having shelter, and more

*Corresponding Author.

Email Adresses: tajbakhsh@abru.ac.ir (Gh. Tajbakhsh).**To cite this article:**

Tajbakhsh, Gh. (2025). The Problem of Mass Housing; The Challenges of Apartment Living (A Phenomenological Study of the Experience of Living in Mehr Housing in Borujerd City). *Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas*, 6 (22), 229-252

Doi: 10.22034/gsma.2025.2056227.1074

importantly, appropriate housing, can largely control the psychological pressures of individuals in society and restore psychological security to Iranian families.

2. Methodology

One of the basic characteristics of phenomenology is the study of "pure experience", for phenomenologists, humans have a structured consciousness, based on which they categorize and organize data based on their senses. In the phenomenological perspective, humans experience the world in the form of classifications (Iman, 2015: 6). The study population includes people who live in the Maskan Mehr residential complexes of this city. The unit of analysis is the members of these cooperatives. The sampling method was "purposive" and "theoretical", in this method the basis of sampling is the problem of "theoretical saturation". This research reached theoretical saturation with 21 individuals residing in Mehr Housing. "In-depth interviews" were used to collect data. "Thematic" analysis and "coding" techniques were used to analyze the findings related to the interviewees. Accordingly, the findings were identified in three main categories, the first category refers to "semantic units" that the interviewees talk about in a tangible and exemplified manner, the second category is "common themes", which is a more complex level than the first level and the code related to it is presented in a specific and meaningful category, and finally, "main themes" related to each category that refer to the main and fundamental factors affecting the category under study in the research. It is also important to note that "MaxQDA 12." software was used to analyze qualitative data.

3. Results

Of the 21 participants in this interview, 13 were female and 8 were male. The age range of the interviewees is 15 to 65 years, with the highest frequency being those in the age range of 30 to 39 years and the lowest frequency being those in the age range of 20 to 29 years. On the other hand, 11 of the interviewees are employed, and in terms of education level, those with a diploma are the most frequent. Also, in terms of type of residence and ownership, 14 of the interviewees are owners and 7 are tenants, and in terms of residence, the highest frequency is for interviewees who have lived there for more than 10 years. the total frequency of codes from this study is 50 codes. The highest frequency of these codes is related to the common themes of the two categories of "psychological and mental insecurity" and "inefficiency of cooperatives", each with 8 codes. This means that most of the

problems and challenges of the residents of Mehr Housing are related to psychological problems and the lack of efficient cooperatives, each of which is composed of different semantic units. Also, the lowest frequency of codes is related to the category of "lack of tolerance and social tolerance", which is also composed of different semantic units.

4. Discussion

Housing is one of the basic needs of every human being, which is now considered a citizen's right with the development of modern societies. In every society, the mechanisms for enjoying the right to housing and shelter are different. Without a doubt, housing is one of the current issues of Iranian society, which is an important part of the current government's policies to resolve this issue. Lorestan province is also one of the regions that has been affected by these policies. Given that an important part of Iranian society, which includes young people on the verge of marriage and low-income people, building quality housing at a reasonable price for different citizens of the society and paying attention to this issue is essential, therefore, paying attention to the role of housing cooperatives and the concerns of Mehr housing residents should also be seriously placed on the agenda of the authorities. It should not be forgotten that Lorestan province is one of the five deprived provinces of the country, which should be given more attention in various cultural, political, and economic fields.

5. Conclusion

Accordingly, using the findings of this study can play an important role in understanding the challenges of cooperatives that are involved in the national movement, and on the other hand, paying attention to the needs of Mehr housing residents can also be effective in improving the national housing project and reducing the problems facing this project. The Mehr housing construction projects, with all the opportunities they have brought to create housing for the underprivileged segments of society, have also brought with them sociological disadvantages that this article attempted to address. Based on the lived experience of the residents of Mehr Housing in Borujerd County, it should be stated that living in the Mehr Housing space has faced issues that require special attention. The inefficiency of Mehr Housing cooperatives as a type of institutional-social structure has caused the quality of Mehr Housing buildings to decrease, such a matter should be reconsidered in the future for housing cooperatives and its damages should be minimized. Living in the Mehr Housing space has brought with it

psychological and mental insecurity, because living in a busy space brings with it different preoccupations for individuals that make life difficult for individuals, and also providing the costs of Mehr Housing for residents causes psychological suffering for them. On the other hand, the Mehr housing space has been associated with a decrease in social capital and interpersonal interactions for its residents, which has contributed to a decrease in individual participation and has made their lives difficult in the long term. Inequality in access to urban spaces has become one of the main concerns of the residents of Mehr housing in Borujerd, so the creation of recreational and welfare places in the Mehr housing space in

Borujerd is felt more than ever before. The existence of such measures by the responsible institutions helps to increase the quality of life in the urban space and in the long term reduces distrust in living in Mehr housing in this city. Another concern of the residents of Mehr housing in Borujerd is the lack of social tolerance and the decrease in social interactions.

Acknowledgments

I would like to express my special gratitude and appreciation to all those who helped the researcher in conducting this research, especially the residents of Maskan Mehr, Borujerd County.

شاپای الکترونیکی: ۲۳۲۵-۲۷۱۷

فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی

<http://www.gsma.lu.ac.ir>

مقاله پژوهشی

مسئله مسکن انبوه؛ چالش‌های آپارتمان‌نشینی (مطالعه پدیدارشناسی تجربه زندگی در مسکن مهر شهر بروجرد)

* غلامرضا تاج‌بخش

^۱ استاد، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آیت‌الله العظمی بروجردی (ره)، بروجرد، ایران.

چکیده	اطلاعات مقاله
یکی از مهم‌ترین مسائلی که جامعه شهری ایرانی در دهه‌های اخیر با آن مواجه بوده است، مسائل مرتبط با مشکلات و چالش‌های سکونت در آپارتمان‌های مسکن مهر است. بر این مبنای هدف پژوهش حاضر، فهم تجربه زیسته ساکنان مسکن مهر شهر بروجرد استان لرستان است. رویکرد پژوهش حاضر کیفی «روش پدیدارشناختی» است. جامعه آماری شامل ساکنین مجتمع‌های مسکن مهر بروجرد است که با استفاده از نمونه‌گیری نظری و هدفمند انتخاب شده‌اند. در بخش نمونه‌گیری داده‌های پژوهش با ۲۱ مصاحبه به اشباع نظری رسید. برای جمع‌آوری اطلاعات از مصاحبه غیر ساختاریافته استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها، از تحلیل «تماتیک» و تکنیک «کدگذاری» و نرم‌افزار «مکس کیودی ای ۱۲» استفاده شد. بر این اساس یافته‌ها در سه مقوله اصلی مشخص شد، مقوله اول به «واحدهای معنایی»، مقوله دوم «تم‌های مشترک» و در مقوله سوم «بن‌مایه‌های اصلی» اشاره دارد. یافته‌های پژوهش نشان داد که ساکنین این ساختمان‌ها با مسائلی چون ناکارآمدی تعاونی‌ها، نابرابری مکانی، ناامنی ذهنی و روانی، فرسایش سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی، بی‌اعتمادی به مکان زیست، بیگانه شدن با دیگری و فقدان رواداری و مدارای اجتماعی مواجه هستند.	دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۱۲/۲۷ پذیرش نهایی: ۱۴۰۴/۰۲/۲۰ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۶/۱۶ واژگان کلیدی: آپارتمان‌نشینی، چالش‌ها، تجربه زیسته، مسکن مهر، بروجرد.

۱. مقدمه

سکونت، آپارتمان، برج‌های مسکونی و انبوه‌سازی، زیست شهری، محدودیت مکان، شهرهای پرجمعیت، انزوای اجتماعی، سطوح پایین تعاملات اجتماعی و در نهایت سقوط انسان عمومی از جمله مفاهیمی است که جامعه‌شناسان را به سمت و سویی سوق می‌دهد که وضعیت سکونت در آپارتمان‌ها را به عنوان بستری از شکل‌گیری مسائل اجتماعی نوپدید مورد بررسی قرار دهند (Nguyen and et al, 2024; Tedja and Radha, 2024; Ogrodowczyk, 2024).

در دهه‌های اخیر به واسطه تحولات جمعیتی بعد از انقلاب اسلامی و مهاجرت انبوه جمعیت از سمت روستاها به شهرها، تقاضا برای مسکن در شهرها و خصوصاً کلان‌شهرها افزایش یافته است. باید گفت که مسکن از جمله نیازهای اساسی بشر است، اما چیزی که مقوله مسکن را در جامعه ایرانی به عنوان یک مسأله مهم مطرح کرده است، سرعت رشد جمعیت شهری، عدم سرمایه‌گذاری کافی در بخش خصوصی و دولتی و عدم فرهنگ سازی سکونت در این زیست‌بوم است. در ایران و سایر نقاط جهان مسأله مسکن یک موضوع جدی است، زیرا ساخت

* نویسنده مسئول:

پست الکترونیک نویسنده‌گان: tajbakhsh@abru.ac.ir (غ. ر. تاج‌بخش).

نحوه استناددهی به مقاله: تاج‌بخش، غلامرضا. (۱۴۰۴). مسئله مسکن انبوه؛ چالش‌های آپارتمان‌نشینی (مطالعه پدیدارشناسی تجربه زندگی در مسکن مهر شهر بروجرد). فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق

کوهستانی. سال ششم، شماره ۲ (۲۲)، صص ۲۵۲-۲۲۹.

مسکن تنها به ساخت و ساز و فراهم کردن زیر ساخت‌ها مربوط نیست، بلکه مسائل فرهنگی، سیاسی و اقتصادی نیز با خود به همراه دارد که توجه به آن‌ها نیز ضروری است. کمبود مسکن و نبود مسکن مناسب علاوه بر آن که می‌تواند اعتراضات اجتماعی را به همراه داشته باشد، در ابعاد اقتصادی، سیاسی و فرهنگی نیز می‌تواند مشکلاتی را به همراه داشته باشد. به عنوان مثال، می‌توان گفت که فقدان مسکن مناسب می‌تواند «حاشیه‌نشینی» را گسترش دهد و به تبع آن، مسأله فقر در جامعه نیز افزایش یابد. از سوی دیگر فقدان مسکن می‌تواند برای نسل جوان و خصوصاً کسانی که در سن ازدواج قرار دارند، نیز مسأله‌ساز باشد و نداشتن سرپناه برای زوجین جوان، می‌تواند آن‌ها را به سمت تجرد قطعی بکشانند و در نهایت می‌توان ادعا کرد که مسکن با مسائل روانی و امنیت روانی جامعه نیز در ارتباط است، به عبارت دیگر داشتن سرپناه و از آن مهم‌تر مسکن مناسب می‌تواند تا حدود زیادی فشارهای روانی افراد جامعه را مهار کرده و امنیت روانی را به خانواده‌های ایرانی بازگرداند.

طرح تولید انبوه مسکن ارزان قیمت برای گروه‌های کم درآمد یکی از برنامه‌های محوری دولت نهم برای برقراری عدالت اجتماعی و کمک به طبقات متوسط روبه پائین و محروم شهری است که در دولت‌های بعدی نیز ادامه یافت. ایجاد پروژه‌های مسکن مهر در کشور و ایجاد تعاونی‌های مسکن مهر، نقش مهمی در عرضه مسکن و حل مشکل مسکن داشته است، تعاونی‌های مسکن مهر با حذف قیمت زمین از قیمت تمام شده در ارائه‌ی واحدهای مسکونی برای افراد کم درآمد اقدام نمودند. اهمیت دادن به پروژه‌های مسکن مهر از طریق تعاونی‌های مسکن مهر از تمرکز و حجم کاری دولت می‌کاهد و زمینه خلاقیت و مشارکت مردمی را فراهم می‌کند. (Mazloum Khorasani et al, 2011: 133). البته باید گفت که مسکن مهر علاوه بر رفع مشکل مسکن، خصوصاً برای طبقات پایین و زوج‌های جوان، در کنار فرصت‌هایی چون اشتغال‌زایی و ایجاد تعاونی‌هایی که به اشتغال-زایی و مشارکت اجتماعی افراد کمک کرد، چالش‌هایی نیز با خود به همراه داشت که از ابعاد مختلف قابل بررسی است.

نیاز به مسکن دو بعد کمی و کیفی دارد. در بعد کمی نیاز به مسکن، به فقدان سرپناه و میزان دسترسی به مسکن مربوط می‌شود و در بعد کیفی مسائل و پدیده‌هایی مطرح می‌شوند که به بی‌مسکنی، بدمسکنی و تنگ‌مسکنی مربوطند. مسکن یک سیستم

پیچیده است که برای تأمین و ارتقای محیط آن، نیاز به برنامه‌ریزی وجود دارد. از این رو، برنامه‌ریزی مسکن به عنوان یکی از اساسی‌ترین ارکان برنامه‌ریزی اقتصادی - اجتماعی در توسعه و آبادانی کشور، عدالت اجتماعی و نیز توسعه پایدار شهری دارای نقش حساسی است (Razaviyan, 2012; 94). در مسکن مهر به نیازهای جانبی از جمله نیاز آموزشی، اداری و انتظامی، تجاری و خدماتی، ورزشی، درمانی، فرهنگی، پارک و فضای سبز، مذهبی، تجهیزات شهری، تأسیسات شهری، حمل و نقل و انبارداری، تفریح و گردشگری و نیازهای نظارتی نیازهای عاطفی، نیازهای نمادین و نشان‌های، نیاها ارتباطی و نیازهای فراغتی که در کنار مسکن به عنوان سرپناه و جای خواب و استراحتگاه ضروری است و باید مورد توجه و برنامه‌ریزی دولت‌ها باشد؛ کمتر پرداخته شده است (Irani et al, 2018: 141).

این پژوهش برای بررسی مسأله مطرح شده، بر روی تعاونی مسکن مهر در استان لرستان و خصوصاً شهرستان بروجرد متمرکز شده است. تعاونی‌های مسکن در استان لرستان در چند سال اخیر رو به افزایش بوده است به طوری که در سال ۱۴۰۱، تعداد تعاونی‌های مسکن این استان برابر با ۳۱۷۶ مورد بوده است (www.mcls.gov.ir, 2022). همچنین، شهرستان بروجرد ۷۲۲ تعاونی ثبت شده دارد که ۳۳۹ واحد آن فعال است که از این حیث در استان لرستان رتبه اول را دارد، اعضای این تعاونی ۲۶۰ هزار نفر است که ۱۴۸ هزار نفر آن مرد و ۱۱۲ هزار نفر آن نیز زن هستند. همچنین، ۱۳۱ تعاونی مسکن در بروجرد فعالیت دارند که تعداد قابل توجهی است (www.isna.ir, 2022). بر اساس آن چه گفته شد، اهداف اساسی پژوهش حاضر عبارت‌اند از:

شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های تعاونی‌های مسکن مهر شهرستان بروجرد از زاویه‌ای جامعه‌شناختی.

شناسایی مسائل و مشکلات ساکنین ساختمان‌های مسکن مهر شهرستان بروجرد از نگاه ساکنین.

بررسی تجربه‌زیسته ساکنین تعاونی‌های مسکن مهر شهرستان بروجرد از زندگی در آپارتمان‌های مسکن مهر.

همچنین، بر اساس اهداف پژوهش حاضر، می‌توان پرسش‌های اساسی پژوهش حاضر را بدین گونه صورت‌بندی کرد:

دلایل و دلالت‌های ذهنی و معنایی ساکنان برای عضویت در تعاونی‌های مسکن مهر شهرستان بروجرد به چه صورت بوده است؟

مثال، نتایج پژوهش [Irani et al \(2019\)](#)، با عنوان «آسیب‌شناسی مسکن اجتماعی مهر با رویکرد نابرابری طبقاتی و انحرافات شهری تبریز» حکایت از این موضوع دارد که سکونت در مسکن مهر با هر یک از متغیرهای نابرابری امنیت اجتماعی، نابرابری توزیعی، نابرابری سرمایه اجتماعی، نابرابری زندگی سلامت‌محور و نابرابری اجتماعی ارتباط معناداری دارد. همچنین، نتایج پژوهش [Ebrahimzadeh et al \(2011\)](#)، با عنوان «ارزیابی و تحلیل نقش تعاونی‌های مسکن در توسعه شهری؛ نمونه مطالعاتی شهر شیروان» نشان می‌دهد که تعاونی‌های مسکن شهر شیروان سبب تخریب اراضی زراعی و باغات در محدوده شهری شیروان شده‌اند که آثار جبران‌ناپذیری بر محیط شهری وارد نموده‌اند. همچنین، مطالعه [Mazlome Khorasani et al \(2011\)](#)، با عنوان «بررسی میزان مشارکت اقتصادی-اجتماعی در تعاونی‌های مسکن مهر و عوامل مؤثر بر آن در شهر مشهد در سال ۸۹-۱۳۸۸» با اتخاذ رویکردی جامعه‌شناختی، نشان داد که آگاهی اعضا، استفاده از رسانه‌های جمعی و توجه به تبلیغات رسانه‌ها و اعتماد به مدیران، بیشترین تأثیر را بر مشارکت اقتصادی-اجتماعی آنان داشته است.

در میان مطالعات خارجی نیز، نتایج پژوهش [Nguyen et al \(2024\)](#)، با عنوان «بررسی اثرات اجتماعی زندگی در ساختمان‌های بلند آپارتمانی در کشور ویتنام» نشان داد که اثرات ساختمان‌ها و محله‌ها شبکه‌های اجتماعی، انسجام اجتماعی و دلبستگی به مکان، تأثیرات اجتماعی مثبتی دارند که می‌توانند کیفیت زندگی افراد را تحت‌الشعاع قرار دهند. ساختمان‌های آپارتمانی مرتفع اغلب به‌خاطر تأثیرات اجتماعی منفی‌شان، مانند انزوای اجتماعی و سطوح پایین تعامل و انسجام اجتماعی مورد انتقاد قرار می‌گیرند، نتایج مطالعه [Tedja & Radha \(2024\)](#) با عنوان «فهم تعاملات اجتماعی در آپارتمان‌های شهری در جاکارتا اندونزی» نشان داد که آپارتمان‌ها به عنوان یک محیط مسکونی می‌تواند منجر به انزوای اجتماعی، اختلال اجتماعی و ناشناس ماندن ساکنان آن شود، که در آن این مشکلات وجود دارد. همچنین، پژوهش [Mazad et al \(2021\)](#)، با عنوان «رضایت تعاونی‌ها از فعالیت‌های مسکن در جوس» نشان داد که رضایت کارمندان باید در تمامی فعالیت‌ها برای بهبود و رفع نیازهای مختلف مسکن در نظر گرفته شود.

تنگناها و چالش‌های تعاونی‌های مسکن مهر شهرستان بروجرد از دیدگاه ساکنین آپارتمان‌های مسکن مهر کدامند؟ در چند سال اخیر و با گسترش زندگی شهری، بررسی مسائل و چالش‌های مسکن چه در داخل و چه خارج از کشور بیش از پیش مورد توجه محققین قرار گرفته است که در ادامه به بررسی برخی از آن‌ها که مرتبط با مسأله این پژوهش هستند، پرداخته می‌شود. برخی از مطالعات مربوط به سکونت در آپارتمان‌های مسکن مهر به تجربه زیسته ساکنین پرداخته است، به عنوان مثال، نتایج مطالعه [Hosseyznzadeh et al \(2022\)](#)، با عنوان «راهبرد های ارتقای سرزندگی در مجتمع‌های مسکونی مسکن مهر از طریق تحلیل تجربه زیسته ساکنان و آراء صاحب‌نظران» نشان می‌دهد که توجه و پرداختن به مؤلفه‌های ذهنی، غیرمادی و غیر سرمایه بر سرزندگی بسیار مهم است. سیاست پیشنهادی این پژوهش، جهت تسریع در فرآیند ایجاد حس تعلق به مکان، تقویت همبستگی اجتماعی، آشناساختن آن‌ها با هم از طریق فعالیت‌های مشارکتی و تعاملی با حضور خود ساکنان است. از سوی دیگر، مطالعات دیگری در نسبت با مسکن مهر صورت گرفته که بر کیفیت زندگی و پیامدهای مربوط به زیستن در فضای مسکن مهر پرداخته‌اند، به عنوان مثال، نتایج مطالعه [Ebrahimi Bouzani et al \(2021\)](#)، با عنوان «تحلیلی بر کیفیت زندگی در مساکن مهر در شهرهای میان‌اندام؛ مورد مطالعه شهر فسا» نشان می‌دهد که ساکنین مجتمع‌های مسکونی مسکن مهر به دلایل متعددی چون میزان شلوغی و ازدحام در مجتمع، دسترسی به حمل و نقل، دسترسی به تسهیلات و ... از سکونت در این مجتمع‌ها ناراضی هستند و کیفیت زندگی در چنین فضایی را نامطلوب می‌دانند، از سوی دیگر، نتایج مقاله [Rashidi Al Hashem et al \(2020\)](#) با عنوان «مطالعه ارزیابی تأثیرهای اجتماعی مسکن مهر در نقطه های شهری اردبیل» حکایت از تأثیر مثبت و منفی در حوزه‌های روانی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی بر ساکنین مسکن مهر این شهرستان داشته است که نشان می‌دهد در مورد کیفیت زندگی در فضای آپارتمان‌های مسکن مهر تناقضاتی نیز وجود دارد، زیرا نتایج مطالعات مورد بررسی تفاوت دیدگاه‌های ساکنین را نشان می‌دهد.

از سوی دیگر، برخی از مطالعات صورت گرفته در کشور در ارتباط با پروژه مسکن مهر، آسیب‌شناسی کلان و ساختاری شهری در پروژه‌های مسکن مهر را مد نظر قرار داده‌اند. به عنوان

مطالعه Ankeli et al (2020)، با عنوان «توسعه مسکن، فقرزدایی و انجمن‌های تعاونی: نکسوس» نشان داد که تعاونی‌های مسکن ابزار مهمی در جهت مالکیت مسکن فقرا و فقرزدایی شهری در کشور نیجریه به حساب می‌آیند، مطالعه Lang & Novy (2014)، با عنوان «تعاونی مسکن و انسجام اجتماعی: نقش سرمایه و پیوند اجتماعی» نشان داد که تعاونی‌های مسکن این ظرفیت را دارند که پیوندهای قوی در میان اعضای خود ایجاد کنند و این انسجام اجتماعی را حتی به صورت فرامحلی و فراشهری گسترش دهند.

هر کدام از مطالعات مورد بررسی به بخشی از مسائل مربوط به پروژه مسکن مهر پرداخته‌اند و از زوایای خاصی مسأله خود را صورت‌بندی کرده‌اند. در بخشی از مطالعات مربوط به مسکن مهر، کیفیت زندگی و سبک زندگی مورد نظر محققین بوده است، کیفیت و سبک زندگی اساساً دو مقوله اساسی در نسبت با زیست افراد در مسکن مهر است که رنگ و بویی فرهنگی و جامعه‌شناختی دارد، اما ضعف مطالعات ذکر شده در این است که نقش فضا و جغرافیا را در بررسی مسأله مورد نظر خود چندان جدی نگرفته‌اند. از سوی دیگر، برخی از مطالعات مورد بررسی، صرفاً به مسائل کلان و ساختاری پروژه‌های مسکن مهر پرداخته‌اند، این در حالی است که مسائل و موضوعات مرتبط با پروژه مسکن مهر، باید در سطح خرد نیز مورد بررسی قرار گیرد، مقصود از سطح خرد، سطحی از تحلیل است که جهان ذهنی کنش‌گران را مورد بررسی قرار می‌دهد. بنابراین، عمده تفاوت پژوهش حاضر با مطالعات قبلی در بررسی مسائل و مشکلات مربوط به زندگی در آپارتمان‌های مسکن مهر از زاویه دید کنش‌گران و تجربه‌زیسته آن‌ها در فضای مسکن مهر است. همچنین، باید عنوان کرد که تاکنون مطالعه بین‌رشته‌ای که بیشتر رنگ و بوی فرهنگی و اجتماعی داشته باشد در نسبت با پروژه‌های مسکن مهر شهرستان بروجرد صورت نگرفته است، بنابراین، پژوهش حاضر تلاش دارد تا با بررسی جهان ذهنی و تجربه زیسته ساکنین مسکن مهر بروجرد با استفاده از نقاط مثبت مطالعات قبلی، مسائل، مشکلات، چالش‌ها و فرصت‌های پروژه مسکن مهر شهرستان بروجرد را از زاویه دید ساکنین مورد بررسی

و واکاوی قرار دهد. با توجه به نقش محوری مسکن در زندگی انسان و از سوی دیگر نقش تعاونی‌ها در بهبود وضعیت مسکن در جامعه به عنوان نهادهای حامی، همان‌گونه که در بخش پیشینه تجربی پژوهش ذکر شد، مطالعاتی در این حوزه صورت گرفته است. اما، نکته مهم این است از یک‌سو روش تحقیقات انجام شده با تکیه بر روش‌شناسی کمی بوده و از سوی دیگر بیشتر مطالعات جنبه فضایی و جغرافیایی مسکن را در نظر گرفته‌اند یا نهایتاً تعاونی‌های مسکن را به عنوان بخشی که می‌تواند به رشد تولید مسکن کمک کند مورد بررسی قرار داده‌اند. اساساً آنچه که در مطالعات قبلی چشم‌گیر است، فقدان تمرکز بر مسکن مهر و مطالعه پیامدها و چالش‌ها آن است. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از پیشینه‌های داخلی و خارجی ذکر شده در مقاله حاضر حکایت از فقدان پژوهشی مستقل و مستقیم مرتبط با اهداف، روش و ساختار این تحقیق دارد.

قلمرو مفهومی تحقیق، تلفیقی میان رشته‌ای، کاربردی و در جهت گشایش چشم‌اندازی نو در بررسی‌های جامعه‌شناسی شهری و برنامه‌ریزی شهری است. همان‌گونه، که باسل^۴ ذکر می‌نماید دیدگاه متناظر خاصی وجود ندارد که به طور دقیق مسأله مسکن را مورد بررسی قرار دهد. به طور کلی چندین دیدگاه که با عنوان پژوهش نزدیک هستند در ذیل طرح می‌گردد.

مطابق بر دیدگاه نیلاندر^۵ امروزه می‌توان تاثیر مناطق مسکونی که در آن‌ها کمیت باعث کمرنگ شدن ویژگی‌های کیفی شده است و احساس ناراحتی ساکنان در آپارتمان‌ها که به سختی می‌توان در آنها احساس آرامش را پیدا کرد دید. از منظر کریستین نوربرگ شولتر^۶ سکونت به شیوه فعلی نه در سنت دینی و نه خارج از آن از کیفیت لازم برخوردار نیست. در نظریه هنجاری طراحی محیط اظهار نظرهای زیادی پیرامون چگونگی تاثیر طراحی بر تعامل اجتماعی شده است. مطالعات یکی از مردم‌شناسان رفتار گرابنام‌هال^۴ آگاهی طراحان نسبت به چگونگی ارتباطات و برقراری تعامل مردم در فضا را بالا برد و نشان داد که چیدمان فضا چه ارتباطی با رفتارهای اجتماعی دارد. مارتین هایدگر^۷ معتقد است سکونت کردن حاصل اندیشیدن و ساختن است، ولی اگر این دو در کنار یکدیگر قرار نگیرند، سکونت تحقق نخواهد

۴ Grabnam Hall

۵ Martin Heidegger

۱ Basell

۲ Nilander

۳ Schultz

از دیدگاه پروان مکتب نئوکلاسیک، مسکن بر پایه ارزش مصرف و ارزش مبادله مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. بر این اساس در نظام سرمایه‌داری که ارزش مبادله حاکم است، بازار و سازوکارهای آن قیمت تمامی انواع کالا و از جمله مسکن را تعیین می‌کند. ثروت خانوار و درآمد آن نیز جایگاه هر فرد را در بازار رقابتی مشخص می‌سازد و محدودکننده انتخاب مصرف‌کنندگان مسکن است (Piran et al, 2007: 33). اکولوژی شهری از جمله نظریه‌های تبیین‌کننده در حوزه مسکن مهر در ایران است. نقطه عزیمت این دیدگاه ارتباط میان مکان یا محیط با ناهنجاری‌های اجتماعی است یکی از واژگان کلیدی این رهیافت، مفهوم بی‌سازمانی اجتماعی است که مهم‌ترین زمینه‌ی وقوع جرائم و آسیب‌های اجتماعی تلقی می‌شود. در میان نظریات متعددی که در این باره مطرح شده است در دیدگاه‌های سامپسون و گروز^۳ (۱۹۸۹) و بورفیند و بارتوچ^۴ (۲۰۰۶) به اثر ساختار محله‌ای و خصوصیات فیزیکی و محیطی محل سکونت بر بی‌سازمانی تأکید شده است. همچنین وجود مسائلی چون فقر در محلات حاشیه‌ای و ازهم‌گسیختگی خانواده‌ها به مثابه بستری برای فقدان انسجام اجتماعی و شکل‌گیری بی‌سازمانی مطمح نظر قرار گرفته است. به باور فورم^۵ بازار زمین و مسکن سخت سازمان‌یافته است و سازمان‌های در حال کنش و واکنش متعدد بر آن سیطره دارند. بر این اساس فرآیندهای فضایی با فرآیندهای سیاسی پیوند می‌خورند. ویلیامز^۵ معتقد است که خط‌مشی‌ها، سیاست‌ها و برنامه‌های شهری در عرصه‌های توزیع درآمد واقعی، فرصت‌ها، هزینه‌ها و ارضای نیازها نتایج بسیار مهمی دارند و برای برخی متضمن فواید فراوان و برای برخی متضمن ضرر و زیان هستند. در دیدگاه مارکسیستی و خصوصاً بر پایه نظریات مارکس^۶ و انگلس^۷، مسکن کالایی چون سایر کالاها است. فقر شدید شهری از جمله فقدان مالکیت مسکن، یکی از پارامترهای بازتولید طبقه کارگر و سایر تهیدستان شهری است (Mohammadi et al, 2018: 150).

یافت. او بیان می‌کند که مرکز هستی در خانه متبلور می‌شود. بنابراین، از دیدگاه هایدگر خانه در مفهوم امروزی خود بی‌ریشه است تا زمانی که به مفاهیم عمیق و ریشه‌های واقعی خود متصل شود. و منظور، اندیشیدن اصیلی است که لازمه آشکار کردن چیز به مثابه گردآورنده است تا به مکان (فضای زنده) در معماری دست یابیم (Bakhtiyarimanesh et al, 2023: 73).

تعدادی از اندیشمندان، فقر و محرومیت را ناتوانی افراد در مبحث با اهمیت مشارکت اجتماعی می‌دانند و فضای مفهومی فقر را با استفاده از مفهوم طرد اجتماعی مورد واکاوی قرار داده‌اند. در این دیدگاه طرد اجتماعی زمانی رخ می‌دهد که افراد جامعه قادر به مشارکت در اجتماع نباشند و درجایی اتفاق می‌افتد که افراد و گروه‌ها به طور غیرارادی از فرصت مشارکت در امور اجتماعی محروم می‌شوند. در تحقیق حاضر و وضعیت سکونت در مسکن مهر وضعیتی تلقی شده است که محرومیت اجتماعی را برای ساکنانش به لحاظ طرد و تفکیک قشری و بازتولید نابرابری ایجاد کرده است.

پیر بوردیو^۱ در نظریه سرمایه با تفکیک چهار نوع سرمایه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و نمادین بر این باور است جایگاه و مسیر فرد وابسته به میزان این سرمایه‌ها است. در مورد مساکن مهر بر وجود به نظر می‌رسد فقدان یا محرومیت این سرمایه‌ها مشهود است. تفکیک اجتماعی حاصل از زیست بوم فضای مسکونی مهر، در تنزل سرمایه‌های اجتماعی بوردیو موثر است و قطع به یقین منجر به افزایش هزینه‌های اجتماعی برای دولت خواهد داشت. در دیدگاه بوم‌شناختی که بر مبنای نظریات «مکتب شیکاگو»^۲، صحنه شهری به عنوان محل تنازع، بقاء و جای‌گیری مناسب‌تر در بهترین فضای شهری تحلیل می‌شود، در نتیجه ساخت مناطق مسکونی متغیر، وابسته‌ی چنین تنازعی به حساب می‌آید که متغیر واسط آن «طبقه اجتماعی» است. تضاد نهفته در بطن جامعه و به تبع آن در زندگی شهری، مناطق مسکونی طبقات مختلف را از هم جدا کرده است و هر چه از طبقات بالای جامعه به سمت طبقات پایین جامعه حرکت شود، معضل مسکن جدی‌تر می‌شود و فضای زیستی، کیفیت کالبدی، ابعاد و اندازه‌ها، عناصر و نمادهای زیبایی‌شناختی رو به نقصان می‌نهد و کمرنگ‌تر می‌شود.

^۴ Bartoch

^۵ Form

^۵ Wiliams

^۱ Pierre Bourdieu

¹ Chicago School

^۳ Sampson And Groves

هم در واحدهای آپارتمانی مسکن مهر نیز می‌تواند به افزایش مشارکت اجتماعی و سرمایه اجتماعی بیانجامد. البته آسیب‌هایی نیز در نسبت با نظریه‌های مطرح شده و زندگی در آپارتمان‌های مسکن مهر وجود دارد و برخی ناهنجاری‌های اجتماعی نیز در ارتباط با زندگی در فضای مسکن مهر شهری نیز مطرح است، همچنین پروژه مسکن مهر به نوعی با فقرزدایی در جامعه و مسائل طبقاتی نیز مرتبط است، زیرا مسأله مالکیت در آن مطرح است.

۴. روش تحقیق

با توجه به ماهیت مسأله پژوهش، از رویکرد کیفی (روش پدیدارشناسی) استفاده شد. روش پدیدارشناختی در قلمرو پژوهش‌های کیفی قرار دارد، این روش ریشه در سنت پدیدارشناسی دارد که ابتدا ادموند هوسرل^۱ و سپس آلفرد شوپس^۲ آن را بنیان نهادند. یکی از ویژگی‌های اساسی پدیدارشناختی برر سی «تجربه ناب» است، در نزد پدیدارشناسان انسان با برخورداری از آگاهی قالب یافته که بر اساس آن، به دسته‌بندی و نظم‌دهی داده‌های متکی بر حواس خود می‌پردازند. در دیدگاه پدیدارشناختی، انسان‌ها به تجربه جهان در قالب سنخ‌بندی‌ها می‌پردازند (Iman, 2015: 6). جامعه مورد مطالعه، شامل افرادی است که در مجتمع‌های مسکونی مسکن مهر این شهرستان زندگی می‌کنند. واحد تحلیل اعضای این تعاونی‌ها هستند. روش نمونه‌گیری به صورت «هدفمند» و «نظری» بود، در این روش مبنای نمونه‌گیری مسأله «اشباع نظری» است. این تحقیق با ۲۱ فرد که در مسکن مهر سکونت دارند به اشباع نظری رسید. برای جمع‌آوری داده‌ها از «مصاحبه عمیق» استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل یافته‌های مربوط به مصاحبه‌شوندگان، از تحلیل «تماتیک» و تکنیک «کدگذاری» استفاده شده است. بر این اساس یافته‌ها در سه مقوله اصلی مشخص شد، مقوله اول به «واحدهای معنایی» اشاره دارد که، مصاحبه‌شوندگان به صورت ملموس و مصداقی از آن سخن می‌گویند، مقوله دوم «تم‌های مشترک» است، که سطحی پیچیده‌تر از سطح اول است و کد مربوط به آن در یک مقوله مشخص و معنادار ارائه می‌شود و در نهایت «بن‌مایه‌های اصلی» مربوط به هر مقوله که اشاره به عوامل اصلی و

همچنین از نظریه فلگی^۱ (۲۰۰۴) درباره اثر نظارت رسمی و غیررسمی در بروز ناهنجاری‌های اجتماعی بهره برده است. متأثر از این دیدگاه استدلال نویسندگان این بوده که از جا کندگی شهروندان مسکن مهر از شهر و دیار و محله خود به سکونتگاه‌های مسکن مهر آنان را در فضایی جدید پرتاب می‌کند. فضایی که با فقدان کنترل رسمی و غیررسمی روبروست و این امر می‌تواند ساکنان را در تخطی از هنجارها و ارزش‌های عام جسورتر سازد. نکته‌ی حائز اهمیت دیگر این است که در شهرک‌های اقماری و نوظهور حاشیه‌ی کلان‌شهرها، تنوعی از اقوام و اقلیت‌ها و خرده‌فرهنگ‌ها سکونت دارند و این تکثر فرهنگی و فقدان پیوندهای ارگانیک و عدم نظارت به تزايد آسیب‌های اجتماعی دامن می‌زند. کریکاس^۲ (۱۹۹۷)، نظریه‌پرداز مطالعات شهری بر همین سویی فرهنگی و ارتباط آن با آسیب‌های اجتماعی در حاشیه کلان‌شهرها انگشت تأکید نهاده است (Mohammadi et al, 2018: 150). بر اساس نظریه‌های ارائه شده، می‌توان این گونه عنوان نمود که هر مسأله مسکن، ساحت‌های مختلف زندگی انسان را تحت تأثیر قرار داده است. تفسیر نظریه‌های ارائه شده نشان می‌دهد که وجود مسکن مناسب بر ابعاد ذهنی و روانی در سطح فردی و اجتماعی اثر گذار بوده و نوعی آرامش روانی و تعلق خاطر را به وجود می‌آورد. از سوی دیگر، وجود مسکن مناسب یا نامناسب کیفیت زندگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد، همچنین، مسکن با هویت و معرفت انسانی نسبتی مستقیم دارد و از سوی دیگر به تراکم سرمایه اجتماعی در یک جامعه می‌تواند منجر شود. از سوی دیگر، مسأله مسکن با طبقه اجتماعی افراد نیز در ارتباط است و طبیعتاً طبقات اجتماعی بالا، از وضعیت مسکن بهتری نیز برخوردار هستند. از سوی دیگر، مالکیت مسکن بسیاری از آسیب‌های اجتماعی را نیز می‌تواند کاهش دهد و عدم مالکیت مسکن، می‌تواند برخی از آسیب‌های اجتماعی چون فقر، طرد و ... را افزایش دهد. بر مبنای نظریه‌های مطرح شده، پروژه مسکن مهر می‌تواند نوعی آرامش روانی و اجتماعی را با خود به همراه داشته باشد، از سوی دیگر، وجود چنین پروژه‌ای در کشور، کیفیت زندگی را تا حدودی می‌تواند ارتقا بخشد و زندگی کنار

۱ Felegi

۲ Caricas

1. Edmund Husserl

2. Alfred Schutz

۳. برای بررسی یافته‌ها، محقق مبنای تفسیر را بررسی کرده و از این مبانی اطمینان حاصل نمودند و سپس به ارزیابی یافته‌های حاصل از مصاحبه با اعضای تعاونی مسکن مهر پرداختند.

۴. محقق برای بررسی اعتبار داده‌ها، به روش ارتباطی یافته‌ها و تفسیر آنها توسط اعضای میدان مورد مطالعه پرداختند. به عبارت دیگر محقق به مقایسه نتایج یافته‌ها سعی بر این داشتند تا مشخص کنند، مقوله‌های مورد مطالعه تا چه حد به یکدیگر نزدیک بوده و با یکدیگر ارتباط دارند. بر مبنای این استراتژی‌ها، مشخص شد که یافته‌های این پژوهش در بخش کیفی که به روش پدیدارشناسی صورت گرفته است تا حدود زیادی قابل اطمینان هستند و می‌توان به نتایج آنها اعتماد کرد.

بنیادین اثرگذار بر مقوله مورد بررسی در پژوهش دارند. همچنین ذکر این نکته حائز اهمیت است که برای تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی از نرم‌افزار «مکس کیودی‌ای» استفاده شد. به منظور بررسی روایی و پایایی یافته‌های روش پدیدارشناسی، محقق چند استراتژی مهم را اتخاذ کرد:

۱. ابتدا محقق با حضور طولانی مدت در میدان تحقیق و مصاحبه و بحث مداوم با ساکنین مسکن مهر و بررسی یافته‌های مختلف و ابعاد مهم این مسأله، میزان باورپذیری نتایج را بررسی و افزایش دادند.

۲. محقق با افراد دیگری که جز نمونه‌های مورد مطالعه نبودند، مصاحبه‌هایی را انجام داد، تا نقاط کور و مبهم عضویت در تعاونی‌های مسکن مهر را مورد واکاوی و بررسی قرار دهد.

۵. یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

جدول ۱. سیمای شرکت کنندگان در مصاحبه

ردیف	نام	سن	وضعیت اشتغال	تحصیلات	نوع سکونت	میزان سکونت	کد مصاحبه
۱	رضا	۲۴	شاغل (کارمند)	لیسانس	مالک	۷ سال	۰۱
۲	اکبر	۳۱	شاغل (کارگر)	ابتدایی	مالک	۱۰ سال	۰۲
۳	سمیرا	۱۹	شاغل (فروشنده فروشگاه)	دیپلم	مالک	۸ سال	۰۳
۴	مریم	۳۶	خانه‌دار	دیپلم	مستأجر	۵ سال	۰۴
۵	مینا	۱۸	خانه‌دار	دیپلم	مستأجر	۴ سال	۰۵
۶	میثم	۲۲	شاغل (دستفروش)	سیکل	مستأجر	۶ سال	۰۶
۷	ستاره	۱۷	شاغل (آرایشگر)	لیسانس	مستأجر	۳ سال	۰۷
۸	گل‌فام	۱۵	-	راهنمایی	مالک	۱۰ سال	۰۸
۹	سمیه	۳۱	خانه‌دار	دیپلم	مالک	۵ سال	۰۹
۱۰	احمد	۳۵	شاغل (مغازه‌دار)	دیپلم	مالک	۵ سال	۰۱۰
۱۱	حسین	۳۹	شاغل (لوله‌کش)	کاردانی	مستأجر	۳ سال	۰۱۱
۱۲	امیر	۴۲	شاغل (کارگر)	دیپلم	مالک	۶ سال	۰۱۲
۱۳	مهدیس	۱۹	خانه‌دار	سیکل	مستأجر	۲ سال	۰۱۳
۱۴	نجمه	۳۹	خانه‌دار	ابتدایی	مالک	۸ سال	۰۱۴
۱۵	فاطمه	۶۵	بازنشسته	دیپلم	مالک	۱۰ سال	۰۱۵
۱۶	احسان	۳۷	شاغل (کارگر)	دیپلم	مستأجر	۳ سال	۰۱۶
۱۷	محترم	۶۲	بازنشسته	دیپلم	مالک	۱۰ سال	۰۱۷
۱۸	فریده	۵۶	خانه‌دار	ابتدایی	مالک	۱۰ سال	۰۱۸
۱۹	حسین	۵۸	شاغل (بارفروشی)	دیپلم	مالک	۱۰ سال	۰۱۹
۲۰	الهام	۳۸	شاغل (داروخانه)	لیسانس	مالک	۸ سال	۰۲۰

۲۱	سپیده	۳۴	خانه‌دار	دیپلم	مالک	۱۰ سال	۰۲۱
----	-------	----	----------	-------	------	--------	-----

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۴

تکرار هر کد را نشان می‌دهد و جدول شماره ۲ که طبقه‌بندی واحدهای معنایی، تم‌های مشترک و بُن‌مایه‌های اصلی را نمایش می‌دهد، آمده است. همچنین مدل شماره ۱، مستخرج از نرم‌افزار مکس کیودی‌ای، نتایج حاصل از تجربه زیسته ساکنین مسکن مهر بروجرد در خصوص مشکلات زندگی در مجتمع‌های مسکونی مسکن مهر آمده است.

بر اساس یافته‌های جدول شماره ۱، از ۲۱ نفر شرکت‌کننده در این مصاحبه، ۱۳ نفر زن و ۸ نفر مرد بوده است. بازه سنی مصاحبه‌شوندگان ۱۵ تا ۶۵ سال است که بیشترین فراوانی مربوط به کسانی است که در بازه سنی ۳۰ تا ۳۹ سال قرار می‌گیرند و کمترین فراوانی مربوط به افرادی است که سن‌شان در بازه ۲۰ تا ۲۹ سال قرار دارد. از سوی دیگر ۱۱ نفر از مصاحبه‌شوندگان شاغل هستند و به لحاظ سطح تحصیلات، افرادی با مدرک دیپلم بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین از جهت نوع سکونت و مالکیت، ۱۴ نفر از مصاحبه‌شوندگان مالک و ۷ نفر مستأجر هستند و از جهت سکونت، بیشترین فراوانی به مصاحبه‌شوندگانی اختصاص دارد که بیش از ۱۰ سال سکونت دارند

یافته‌های تحلیلی

در این بخش بر مبنای کدگذاری‌های متفاوت و تحلیل تماتیک که بر مبنای رفت و برگشت‌های مداوم متن مصاحبه‌ها و کدها توسط محقق در محیط مکس کیودی‌ای صورت گرفته است، یافته‌های حاصل در قالب جدول شماره ۳ که میزان فراوانی و

جدول ۲. بُن‌مایه‌های اصلی، تم‌های مشترک و واحدهای معنایی پدیدارشناسی چالش‌های ساکنین مسکن مهر بروجرد

ردیف	واحد معنایی	تم مشترک	بن‌مایه‌های اصلی
۱	فشار اقتصادی، تأخیر در تحویل مسکن، تحویل ناقص واحدهای آپارتمانی، خدمات‌رسانی ناقص	بی‌تعهدی	ناکارآمدی تعاونی‌ها
	کلاهبردی و دزدی، عدم استفاده از مصالح با کیفیت	بی‌اعتمادی	
۲	درگیری ذهنی به دلیل درگرو بودن سند و عدم مالکیت قطعی، درگیری ذهنی به دلیل پرداخت اقساط	دغدغه مالکیت	نامنی روانی و ذهنی
	تنش و درگیری به واسطه طبقه‌های شلوغ، رفت و آمد افراد مشکوک، مشکل رفت و آمد، تراکم زیاد واحدها، تراکم زیاد جمعیت	دلزدگی مکانی	
۳	عدم وجود همکاری اعضا با مدیران ساختمان، فقدان روابط صحیح و مشارکت بین اعضا، عدم همکاری ساکنین با مدیران، نگاه بالا به پایین مدیران، بی‌اعتمادی به مدیریت زنان	فقدان روابط صحیح و اصولی	فرسایش سرمایه اجتماعی
۴	عدم وجود مدرسه و مراکز آموزشی، فقدان وسایل حمل و نقل مناسب، عدم وجود مراکز بهداشتی، دور بودن از مرکز شهر	دسترسی دشوار	نابرابری مکانی و فضایی
۵	عدم وجود فضای سبز و مکان تفریحی، نبود کتابخانه یا مکان مطالعه مجزا، فقدان شهر بازی و یا محل بازی کودکان، فقدان سالن‌های ورزشی برای ورزش افراد خصوصاً نسل جوان، فقدان سینما رستوران یا کافه و ...	اوقات فراغت ناسالم	فرسایش کیفیت زندگی

۶	ترس از ماندن در آسانسور، عدم تجهیز ساختمان به وسایل ایمنی، فقدان پارکینگ اختصاصی، راه پله های تنگ و تاریک	بی کیفیت بودن آپارتمان	بی اعتمادی به مکان زیست
۷	عدم رعایت حقوق همسایگی، دخالت در مسائل شخصی همسایگان، عدم اطمینان اعضا به یکدیگر، عدم شفافیت مسائل و هزینه های ساختمان و دامن زدن به بی اعتمادی ها	کاهش اعتماد اجتماعی	بیگانه شدن با دیگران
۸	طرز فکرهای متفاوت، نگاه منفی به ساختمان های مسکن مهر به دلیل قومیت های متفاوت، مشکل در فروش آپارتمان به دلیل وجود قومیت های مختلف و رغبت کم غیر ساکنین در خرید	تکثر و تفاوت قومیتی	فقدان رواداری و مدارای اجتماعی

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۴

جدول ۳. خروجی کدهای مفاهیم و مهر در نرم افزار مکس کیودی ای

ردیف	مفاهیم و مقولات	فراوانی	ردیف	مفاهیم و مقولات	فراوانی
۱	ناکارآمدی تعاونی ها	۰	۳-۱	فقدان رواداری و مدارای اجتماعی	۵۰
۱-۱	بی تعهدی	۰	۳-۱-۱	تکثر و تفاوت	۰
۱-۱-۱	تحويل ناقص واحدها	۲	۳-۱-۱-۱	افت قیمت مسکن با قومیت های متفاوت	۱
۱-۱-۲	خدمت رسانی ناقص	۱	۳-۱-۱-۲	عدم تحمل طرز فکرهای متفاوت	۲
۱-۱-۳	فشار اقتصادی بر اعضا	۲	۳-۱-۱-۳	نگاه قومیتی	۱
۱-۲	بی اعتمادی	۰			
۱-۲-۱	عدم استفاده از مصالح با کیفیت	۲			
۱-۲-۲	فساد	۱			
۲	نابرابری مکانی	۰			
۲-۱	دسترسی دشوار	۰			
۲-۱-۱	عدم وجود مدارس و مراکز آموزشی	۲			
۲-۱-۲	دور بودن از مرکز شهر	۲			
۲-۱-۳	فقدان وسایل حمل و نقل	۱			
۳	ناامنی روانی و ذهنی	۰			
۳-۱	دغدغه مالکیت	۰			
۳-۱-۱	گرو بودن سند و عدم مالکیت قطعی	۲			
۳-۱-۲	درگیری ذهنی به واسطه پرداخت قسط	۱			
۳-۲	دلزدگی مکانی				
۳-۲-۱	رفت و آمدهای غیراصولی	۲			
۳-۲-۲	ازدیاد جمعیت	۱			
۳-۲-۳	تراکم زیاد واحدها	۲			
۴	فرسایش سرمایه اجتماعی	۰			
۴-۱	فقدان روابط صحیح و اصولی	۰			
۴-۱-۱	فقدان روابط صحیح و مشارکت اعضا	۲			
۴-۱-۲	عدم وجود همکاری اعضا با مدیران	۲			
	مجموع فراوانی کدها				

به اعضا به اهداف و تعهداتشان پایبند نبوده‌اند. فشارهای اقتصادی، تحویل ناقص آپارتمان‌ها، دزدی از سرمایه اعضا و استفاده از مصالح بی کیفیت از جمله مسائلی است که از سوی اعضا مطرح شده و بر ناکارآمدی تعاونی‌های مسکن مهر دامن زده است. یکی از مشارکت‌کنندگان می‌گوید:

«تعاونی‌ها مُدام به ما فشار می‌آوردن که باید پول واریز کنید تا مراحل کار پیش بره، خدا سرشاهده من خودم طلاهامو فروختم، حتی مجبور شدیم تو یکی دو مرحله از واریزها، پول قرض بگیریم از این و اون و شرایط سختی تو زندگی تجربه کردیم، اما با وجود واریز مداوم واحدی که قرار بود به ما تحویل بدن تا مدت‌ها هیچ پیشرفتی نداشت، آخرشم که واحدمونو ناقص تحویل دادن» (کد مصاحبه ۰۴).

صحبتهای مشارکت‌کننده دیگری نیز قابل تأمل است:

«من و همسرم با هزار ذوق و شوق ثبت‌نام کردیم، ناراضی نیستم خدا رو شکر، همین که تو این اوضاع سخت اقتصادی، یه سرپناه از خودمون داریم خودش خلیه، اما تعاونی ما که مربوط به هیئت‌های مذهبی بود واقعاً اذیتمون کرد، وقتی خونه‌مون رو تحویل گرفتیم نه آب بود، نه برق و نه گاز، تا دو هفته تو تاریکی زندگی کردیم، شوهرم هر روز مجبور بود بره از یه ساختمون نیمه کاره که بغل بلوک ما بود با دبه آب بیاره، حتی به مأمور گاز هم یه شیرینی خوب دادیم تا راضی شد گازمون وصل کنه، خلاصه بگم تعاونی ما برامون خوب کار نکرد، اما با این وجود بازم خدا رو شکر» (کد مصاحبه ۰۲۰).

یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان درباره بی‌اعتمادی و فقدان تعهد تعاونی‌ها این گونه می‌گوید:

«به ما قول دادن که پکیج دیواری و سیستم گرمایشی رو وصل می‌کنن و خونه رو جاروکش تحویل میدن، اما اینکارو نکردن، خودمون رفتیم پکیج گرفتیم، همین الان آشپزخونه من بعضی از کاشیاش افتاده و مدام مشکل فاضلاب داریم، مشخصه به اندازه پولی که دادیم و همچنان داریم قسط میدیم نسبت به قیمت مصالح اون زمان، مصالح با کیفیت تو واحدا استفاده نکردن، نمی‌خوام قضاوت کنم اما بعضی از مدیرای تعاونی و پیمانکارا یه دوچرخه هم از خودشون نداشتن، اما

در جدول شماره ۳، نتایج مربوط به خروجی کدهای مفاهیم و مقوله‌های مشکلات ساکنین مسکن مهر شهرستان بروجرد در نرم‌افزار مکس کیودی‌ای آمده است.

بر مبنای یافته‌های جدول شماره ۳، مجموع فراوانی کدهای حاصل از این پژوهش، ۵۰ کد است. بیشترین فراوانی این کدها مربوط به تم‌های مشترک دو مقوله «ناامنی روانی و ذهنی» و «ناکارآمدی تعاونی‌ها» هر کدام با ۸ کد است، این بدان معناست که بیشترین مشکلات و چالش‌های ساکنین مسکن مهر مربوط به مشکلات روانی و فقدان تعاونی‌های کارآمد است که هر کدام از این خود از واحدهای معنایی متفاوتی تشکیل شده است. همچنین کمترین فراوانی کدها مربوط به مقوله «فقدان رواداری و مدارای اجتماعی» است که این مقوله هم از واحدهای معنایی متفاوتی شکل گرفته است. در ادامه ابتدا با رجوع به تجربه‌های زیسته ساکنین و تشریح بن‌مایه‌های اصلی و اثرگذار بروز مشکلات ساختمان‌های مسکن مهر و ارائه نقل قول‌هایی از ساکنین مسکن مهر بروجرد، تلاش داریم تا تصویر بهتری از مقولات پدیدارشناختی این پژوهش ارائه دهیم.

بن‌مایه ناکارآمدی تعاونی‌های مسکن مهر: یکی از

مهم‌ترین مسائلی که در ارتباط با تعاونی‌های مسکن مهر وجود دارد، مربوط به تعاونی‌های مسکن مهر است. از زاویه جامعه‌شناختی باید عنوان نمود که تعاونی‌های مسکن مهر نوعی نهاد اجتماعی نیز هستند که دارای وظایف و مسئولیت‌هایی هستند که باید به آنها عمل کنند، چنانچه در اجرای این وظایف و مسئولیت‌ها تداخلی رخ دهد، کل ساختار نهادی آن نیز دچار اختلال می‌شود. آنچه از تجربه زیسته اعضا برآمده این است که تعاونی مسکن مهر به عنوان یک نهاد اجتماعی به تعهدات خود عمل نکرده و در بلندمدت بی‌اعتمادی اعضا را به همراه داشته است. وقوع چنین مسائلی باعث ناکارآمدی در ساختار تعاونی مسکن مهر و ایجاد اختلال در عملکرد آنها شده است. این بن‌مایه از دو تم مشترک «عدم تعهد تعاونی‌ها» و «بی‌اعتمادی اعضا به تعاونی‌ها» تشکیل شده است و حکایت از این موضوع دارد که تعاونی در تمامی مراحل ثبت‌نام و ساخت و تحویل مسکن

قسطش زیاد نیست، اما با این خرج گرون باید همیشه به فکرش باشم که مبادا نتونم قسطش بدم و این موضوع همیشه خدا دغدغه ذهنیمه» (کد مصاحبه ۰۱۲).

یکی دیگر از مشارکت کنندگان می‌گوید:

«راستش هنوز حس مستأجر بودن دارم، نیست که سند قطعی به نام خودم نیست و مشروط به تموم شدن قسطا هست، انگار تا زمانی که سند به طور قطعی به اسم خودم نخوره خیالم راحت نمیشه، ولی بازم خداروشکر که یه سرپناهی دولت واسمون فراهم کرد که از این خونه به اون خونه آواره نشیم، اینم بالاخره وقتی قسطا تموم بشه، دیگه مال خودمونه، می‌تونیم با خیال راحت‌تر به زندگیمون ادامه بدیم» (کد مصاحبه ۰۱).

مشارکت‌کننده دیگری می‌گوید:

«بین ما تو ساختمونی زندگی می‌کنیم که ۸ طبقه داره و تو هر طبقه شیش واحد هست، یعنی رو هم ۴۸ واحد تو یه بلوک، اینم که نماشه انقد بد رنگه که آدم نگاهش میکنه حالش بد میشه، بلوک ما و بلوکای بغلیمون که مته ما هستن رو ببیند، انقد شلوغن که آدم سرسام میگیره. شاید این حرف درست نباشه اما این واحدا یه جوری به هم چسبیدن که آدم دسشویی هم میره باید خودشو کنترل کنه که واحد بغلی چیزی نشنوه یا تو جمع حرف خصوصی داره، آروم حرف بزنه، مبادا همسایه‌ها بشنون، نمیدونم ولی اگه منو و شوهرم یه سرمایه‌ای داشتیم، میفروختیم از اینجا میرفتیم» (کد مصاحبه ۰۳).

یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان در خصوص این موضوع اینگونه اظهار نظر می‌کند:

«به خاطر شغلم، از کله صبح تا شب تو خیابونم، تو سرما و گرما، و بیشتر وقتا باید سرپا و ایسم تا بتونم مشتری جمع کنم، اینجوری بگم وقتی میرسم خونه حسابی رُسم کشیده شده، دوست دارم تو خونه راحت باشم و استراحت کنم اما متأسفانه این ساختمونا انقد شلوغ و درهم و برهمه که راحتی و آسایش تو این ساختمونا معنا نداره. تا دیروقت رفت و آمد هست و معلوم نیست کی میاد کی میره، سرو صدا زیاده و واحدا تو دل هم ساخته شدن و غیرا صولی و مدام باید با هم سایه بریم جر و بحث و سرو صدا، الان شیش ساله اینجا مستأجرم،

الان ماشین آن چنانی سوار میشن، اگه پول ما نبود، پس از کجا آوردن؟» (کد مصاحبه ۰۱۰).

تعاونی‌های مسکن مهر به مثابه نهاد نوعی کارکرد دوگانه دارند، از یک سو تلاش دارند تا اعضای تعاونی را به یکدیگر نزدیک کنند و از سوی دیگر به مثابه یک ساختار باید وظایف خود را به درستی در جهت حفظ منافع اعضا انجام دهند، اما چیزی که به طور مشخص از مصاحبه افراد ساکن و عضو تعاونی‌های مسکن مهر برداشت می‌شود در خلاف چنین ادعا و در جهت عکس کارکردهای تعاونی‌های مسکن مهر است.

بن‌مایه ناامنی روانی و ذهنی: انسان معاصر همواره در فضای شهری دچار مصائب روانی بوده و هست، بسیاری از متفکرین درباره زیست شهری به مطالعه پرداخته‌اند. همین امر سبب احساس دلزدگی مکانی بر ساکنین مسکن مهر به دلیل شلوغ بودن مکان زندگی شده است. از سوی دیگر زندگی در فضای شهری نسبت به روستایی هزینه‌های بسیاری دارد که از جمله آن‌ها تهیه مسکن است، بنابراین باید عنوان نمود از سوی دیگر تأمین مسکن در فضای شهری دغدغه مهمی است که ذهن ساکنین فضاهای شهری را به خود مشغول کرده است، کنار هم گذاشتن زیست در فضای شهری و دغدغه تهیه مسکن در فضای شهری می‌تواند عامل مهمی در ایجاد ناامنی روانی و ذهنی ساکنان مسکن مهر در محیط شهری باشد. این بن‌مایه از دو تم مشترک «دغدغه مالکیت» و «دلزدگی مکانی» تشکیل شده است. اساساً سکونتگاه‌های مسکن مهر تا پایان پرداخت اقساط توسط اعضا در مالکیت بانک هستند و همین مسأله سبب می‌شود که از یک طرف پرداخت قسط باعث فشار روانی بر اعضا شود و از سوی دیگر فقدان مالکیت قطعی محل سکونت آن‌ها را از لحاظ ذهنی آشفته کند. از سوی دیگر مکان زیست هم به شکل دیگری بر اعضای یک مجتمع فشار می‌آورد، مسائلی چون تردد زیاد، طبقه‌های شلوغ، جمعیت زیاد و... در این خصوص یکی از مشارکت‌کنندگان می‌گوید:

«من خودم گچ کارم با دو تا بچه و با هزارتا بدبختی و قرض و قوله تونستم این واحد بردارم، شاید باور نکنین، با اینکه

می‌کنیم. ما هر سال به مدیر برای ساختمان تعیین می‌کنیم تا به مشکلات ساختمان رسیدگی کند و هر هفته هم جلسه می‌ذاریم تا به مشکلاي ساختمان رسیدگی بشه، اما متأسفانه بیشتر اعضا تو جلسه شرکت نمی‌کنن، با اینکه تایم به جوری تعیین می‌کنیم که همه باشن خصوصاً اونایی که سرکار میرن، اما باز تو جلسه شرکت نمی‌کنن، می‌دونین قشنگ نیست که آدم اینجوری نسبت به مسائل محل زندگی بی‌اهمیت باشه» (کد مصاحبه، ۰۲۱).

مشارکت‌کننده دیگری می‌گوید:

«من خودم به مدت مدیر ساختمان بودم، پدرم در اومد انقد واحد به واحد گشتم به اعضا گفتم آقای عزیز، خانم محترم پول شارژ ساختمان بده. با اینکه هزارتا مشغله و درگیری تو زندگیم داشتم، اما باز مسائل ساختمان برام اولویت داشت. یادمه به بار داشتم باغچه دم در بلوک درست می‌کردم، که درخت و گل بکاریم توش، واسه زیبایی ساختمان، اما به جز دو نفر، هیچکدوم از اعضا کمکم نکردن، منم سر همین مسأله با خانم بحثم شد و از مدیریت ساختمان کنار کشیدم» (کد مصاحبه، ۰۱۹).

یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان در خصوص این مسأله اینگونه می‌گوید:

«تو این مدتی که ساکن این بلوک شدیم، ندیدم هیچکدوم از خانوما مدیر بشن، همش مردا مدیر بودن و نگاهشون از بالا به پایین بوده، حتی تو مسائل ساختمان نظر ما خانوما رو نمی‌خوان و واسه جلسات ساختمان هم فقط مردا رو دعوت می‌کنن، اما واقعیت اینه که من خودم به عنوان به زن دوست دارم تو مسائل ساختمان نظر بدم و حتی مدیر بشم، به سری ایده‌ها دارم که اگه مدیر بشم دوست دارم در مورد ساختمان اجرایش کنم، اما متأسفانه تو ساختمان ما روابط به شکل اصولی و منطقی بین اعضا برقرار نیست و فک کنم تو آینده به مشکل بخوریم» (کد مصاحبه، ۰۱۴).

سرما به اجتماعی از جمله مهم‌ترین مقوله‌های زندگی اجتماعی است که در بلندمدت افزایش یا کاهش آن در جامعه سبب رشد یا زوال یک جامعه می‌شود. بر اساس یافته‌های مربوط به مصاحبه‌ها، گویا زیست در فضای مسکن مهر شهرستان بروجرد با نوعی کاهش سرمایه اجتماعی همراه

راستش اگه پول داشتم جای بهتری اجاره کنم از این جا می‌رفتم چون نه خودم راحتم و نه همسرم» (کد مصاحبه، ۰۶).

تعاونی‌های مسکن مهر با تولید مسکن برای افراد جامعه می‌توانند یکی از دغدغه‌های ذهنی آن‌ها و به طور خاص، یکی از نیازهای اساسی شهروندان بروجردی را مدیریت کنند که همانا دغدغه مالکیت مسکن است. هر چند این مالکیت تحت شرایط خاصی محقق می‌شود، اما به هر حال اعضای تعاونی‌ها می‌دانند که در بلندمدت صاحب مسکن خود هستند. از سوی دیگر، توجه به فضای کلان طراحی و ساخت مسکن توسط تعاونی‌ها نیز مهم است که این مهم در مورد ساکنین مسکن مهر بروجرد با نوعی دلزدگی مکانی همراه بوده است که زیست آن‌ها در آپارتمان‌های مسکن مهر را تحت تأثیر قرار داده است.

بن‌مایه فرسایش سرمایه اجتماعی: سرمایه اجتماعی یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد همبستگی و مشارکت اجتماعی است. سرمایه اجتماعی از دیرباز به عنوان یکی از مهم‌ترین مفاهیم مطرح در جامعه شناسی بوده است، در فضای شهری همواره همبستگی اجتماعی و در ادامه سرمایه اجتماعی دچار دگرگونی می‌شود. سرمایه اجتماعی در ابعاد مهمی چون اعتماد، تعامل، همکاری و مشارکت ظهور می‌کند، اما به نظر می‌رسد در فضاهای شهری و مسکن مهر که انبوهی از ساختمان‌ها وجود دارد، هر کسی سر در لاک خود دارد و تعامل و مشارکت اجتماعی به عنوان مشخصه‌های اصلی سرمایه اجتماعی کامل دچار تنزل شده‌اند و با کاهش ارتباطات در فضای مسکن مهر، سرمایه اجتماعی ساکنین نیز دچار فرسایش خواهد شد. این بن‌مایه بیش از هر چیز بر فقدان روابط صحیح و اصولی در بین اعضای یک بلوک ساختمانی که از واحدهای متعددی شکل گرفته است، تأکید دارد. در این مورد یکی از مشارکت‌کنندگان اینگونه توضیح می‌دهد:

«ساختمون ما ۶ طبقه داره که هر طبقه هم ۴ واحده که مجموعاً میشه ۲۴ واحد. ما تو هم کف به واحد داریم، واسه مراسم‌های مذهبی مثه جشن نیمه شعبان و ایام محرم و تو بقیه ایام سال ازش به عنوان مکان جلسات ساختمان استفاده

بوده است. بر خلاف، انتظار که برآورد می‌شد سرمایه اجتماعی در چنین فضاهایی رشد کند، به نظر اعتماد، مشارکت و روابط اجتماعی که از جمله مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی هستند در این فضا رو به فرسایش نهاده و زندگی در فضای مسکن مهر بروجرد را برای شهروندان ساکن تحت تأثیر قرار داده است.

بن‌مایه نابرابری مکانی و فضایی: معمولاً ساختمان‌های مسکن مهر در جایی بیرون از شهر ساخته می‌شوند که دسترسی به شهر را دشوار می‌کند. یکی از اساسی‌ترین مشکلات زندگی در مسکن مهر، وجود نابرابری در دسترسی به فضاهای شهری است. اصولاً در فضای شهری نوعی نابرابری در تقسیم فضاهای شهری وجود دارد که به طور مستقیم با مسأله سرمایه اقتصادی پیوند خورده است، بدین معنا که سرمایه اقتصادی بیشتر، برابر است با زیست در فضای بهتر، بهره‌بردن از مدارس، مراکز خرید، رستوران‌ها و ... به طور کلی فضاهای بهتر. چنین نابرابری در دسترسی به فضا و مکان زیست در آپارتمان‌های مسکن مهر را برای ساکنین حدودی دشوار می‌کند. این بن‌مایه بیشتر بر مبنای تم فقدان دسترسی به شهر و حق شهروندی تأکید دارد، اینکه ساکنین مجتمع‌های مسکن مهر با چه دشواری‌های مکانی مواجه هستند. در این خصوص یکی از مشارکت‌کنندگان می‌گوید: «اینجا دبیرستان نداره، فقط واسه مقطع ابتدایی مدرسه ساختن، واسه همین رفت و آمدم به داخل شهر که مدرسه مناسب داشته باشه، سخت شده، تازه بیشتر وقتا از اتوبوس جا میمونم، مجبورم کلی پول تاکسی بدم، زمستونا که تایم بعد از ظهری‌ام، هوا زود تاریک میشه که دیگه بدتره، تو مدرسه‌ام نمیذارن گوشی ببرم اگه مشکلی پیش بیاد نمی‌دونم باید چیکار کنم، از یه طرفم مامانم بیشتر وقتا نگران میشه میاد در بلوک میشینه تا من برگردم، به سن من که نمیره، ولی کاش واسه بقیه بچه‌ها که الان ابتدایی هستن یه مدرسه اینجا بسازن» (کد مصاحبه، ۰۸).

مشارکت‌کننده دیگری این گونه می‌گوید:

«اینجا الان تازه داره شکل شهری به خودش میگیره، من خودم سه ساله اینجا ساکن شدم، اما قبلاً چند سال پیش به

واسطه شغلم، اینجا کار کردم، اون موقع که سری اولیا اومده بودن اینجا هیچی نبود، باید با تاکسی یا موتور رفت و آمد میکردن، تازه تا یه جایی هم جادش آسفالت بود، بقیش خاکی بود، ما با پای پیاده می‌رفتیم. نونوایی، تره‌بار، سوپر مارکت، سلمونی و ... هیچی نداشت، الان واقعاً خیلی خوب شده، همه چی هست، اما به یه پا ساژ بزرگ به نظرم نیازه که نیازهای مختلف ساکنین رفع کنه، مثلاً واسه خرید لباس یا وسایل برقی و الکترونیکی اینا باید بریم مرکز شهر، خب اینا عدم دسترسی واسه ما هزینه‌های زیادی داره که امیدوارم زودتر رفع بشه» (کد مصاحبه، ۰۱۶).

مشارکت‌کننده دیگری اینگونه می‌گوید:

«من اون موقع داخل شهر کار می‌کردم، خب راستش دار و ندارم واسه ثبت نام این واحد گذاشتم، حتی پژوه آردی که داشتم رو هم فروختم، زمانی که اینجا او مدیم فقط ۲ تا اتوبوس بود که شهرداری واسه ساکنین گذاشته بود، ساعت‌های خاصی رو هم میرفتن و میومدن، بیشتر روزا مجبور بودم چند کیلومتر با پای پیاده برم تا به چهار راه مخابرات برسم و بتونم سوار اتوبوس یا تاکسی بشم، البته بعضی وقتا بین راه شانس میاوردم کارگر و بناهایی که تو مسکن مهر کار میکردن با موتور یا ماشین تا یه جایی می‌رسوندنم، البته خدا رو شکر الان خیلی خوب شده، شهرداری چندتا اتوبوس واسه اینجا گذاشته که تا حدودی مشکل رفع شد، تازه الان آژانس و ماشین‌ون هم داریم که رفت و آمد بهتر کرده» (کد مصاحبه، ۰۲).

یکی دیگر از دغدغه‌های ساکنین مسکن مهر شهرستان بروجرد، در نسبت با توزیع عادلانه فضای شهری توسط نهادهای مربوطه معنا می‌یابد. اساساً در بحث عدالت شهری و مسکن باید به توزیع عادلانه فضاهای شهری توجه بیشتری شود. زمانی که توزیع عادلانه فضای شهری محقق شود، دسترسی به فضاهای متفاوت شهری نیز برای شهروندان سهولت پیدا می‌کند، اما در شهر بروجرد و در ارتباط با مسکن مهر بروجرد، چنین توزیع عادلانه‌ای رعایت نشده است و زندگی شهروندان ساکن مسکن مهر شهرستان بروجرد را در ساحت‌های مختلف زندگی تحت تأثیر قرار داده است.

بن‌مایه فرسایش کیفیت زندگی: بحث کیفیت زندگی با بحث نابرابری مکانی و عدم دسترسی به مکان‌های تفریحی و گردشگری شهری مرتبط است. اساساً نوع مسکن و کیفیت مسکن و محل زندگی، یکی از مهم‌ترین معیارهای سنجش کیفیت زندگی است. زمانی که مکان زندگی نامناسب باشد یا با مشکلاتی رو به رو باشد، کیفیت زندگی ساکنین را به طور چشمگیری کاهش می‌دهد. از سوی دیگر دسترسی به مکان‌های تفریحی و گردشگری و ایجاد فضای‌های سرگرمی و رفاهی نقش اساسی در افزایش کیفیت زندگی ساکنین مسکن مهر دارد، هر چند که تاکنون توسط نهادهای ذی‌ربط مانند شهرداری اقداماتی انجام شده که کیفیت زندگی در مسکن مهر را افزایش داده، اما اقدامات بیشتری برای افزایش کیفیت زندگی در این مکان لازم است. اوقات فراغت و چگونگی گذراندن آن بخش مهمی از زندگی ما را در بر می‌گیرد، یکی از مسائل جدی که ساکنین مسکن مهر مواجه هستند، همین مسئله چگونگی گذراندن اوقات فراغت است، که به عنوان تم اصلی بن‌مایه فرسایش کیفیت زندگی در نظر گرفته شده است. درباره این مسئله یکی از مشارکت‌کنندگان این گونه می‌گوید:

«من اهل ورزش هستم و بیشتر وقتا با دوستانم سانس میگیریم و فوتسال بازی میکنیم، حتی بعضی وقتا قرار میزاریم استخر میریم، الان هفت سالی هست اینجا ساکنم، ولی هنوز شهرداری برای ساخت یه سالن ورزشی هیچ کاری نکرده، منم دو ست دارم اینجا یه سالن ورزشی داشته باشه هم واسه دسترسی خودم و هم واسه بقیه کسانی که تو شهرک مهرگان ساکن هستن. من خودم گاها تو محله با بعضی از جوونا و نوجوانا همکلام میشم و میدونم اینجا کلی آدم زندگی می‌کنن و عاشق ورزش کردن هستن و از طرفی ام ببیند الان دیگه نزدیک ۱۰ یا ۱۱ سال این مجتمع‌ها افتتاح شده و مردم ساکن این شهرک شدن، به نظرم با این جمعیتی که این شهرک داره، یه سالن ورزشی میخواد حتماً» (کد مصاحبه، ۰۱).

یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان در خصوص این موضوع اینگونه می‌گوید:

«خونواده ما پر جمعیت، این خونه‌ها هم که کوچیکن، دخترم کنکور داره، تو خونه همیشه دعواست که بچه‌ها سر و صدا نکن تا من درس بخونم. ای کاش اینجا کتابخونه یا سالن مطالعه داشت که این بچه حداقل چند ساعت بی سر و صدا بره درس بخونه واسه کنکورش، خدا میدونه کنکور قبول نشه چه داستانی ما داریم» (کد مصاحبه، ۰۱۸).

مشارکت‌کننده دیگری می‌گوید:

«من خودم و دوستانم اهل کافه، رستوران، سینما و اینجور خوش گذرونی‌ها هستیم. معمولاً تایم‌های خالیم اینجوری با دو ستام پر میشه، من کلاً هر جا دو ستام باشن پایه هستم، اما بعضی وقتا دو ستام به شوخی بهم میگن یه کافه تر و تمیز سمت شما نیست، یه بار مهمونمون کنی، هر چن حرف اونا شوخیه، ولی خوبه اینجا کافه دنج و رستوران باکلاسی باشه، البته کافه هست، اما خب زیاد خوب نیستن، حالا سینما که فعلاً نشدنی هست، اما به نظرم کافه و رستوران میشه اینجا بززن، جواب میده حسابی، آدم حوصلش خونه سر میره، میاد رستوران و کافه خوش میگذرونه» (کد مصاحبه، ۰۷).

نظر مشارکت‌کننده دیگر نیز قابل تأمل هست:

«باورتون نمیشه اما بعضی وقتا دلم واسه این بچه میسوزه، جای درست و حسابی واسه بازی نداره، میره در بلوک بازی، بقیه همسایه‌ها شاکی میشن، میاد خونه نقد سر و صدا میکنه، سرسام میگیرم، ولی بچه‌س دیگه نمیشه ایراد گرفت. تازه چون دخترم کوچیکه همیشه دلشوره هم دارم، وقتی در بلوک میره، هی میگم خدایا نره داخل خیابون، ماشینی، موتوری و چیزی بیاد بزنه بهش، مدام باید برم در بلوک بهش سر بزمن، خب الان چند سال آدم تو این شهرک زندگی میکنه، چرا شهرداری فضای سبزی یا شهربازی و پارکی، تابی، سرسره‌ای، زمین بازی چیزی واسه این بچه‌ها درست نمیکنه، به خدا گناه دارن» (کد مصاحبه، ۰۴).

یکی از مباحث مهم زندگی شهری، کیفیت زندگی است. کیفیت زندگی اساساً با دو مفهوم مهم پیوند دارد؛ مالکیت مسکن و چگونگی گذراندن زندگی در فضای شهری که مسکن در آن ایجاد شده است. در خصوص مسئله اول باید عنوان نمود که تعاونی‌های مسکن مهر تا حدود زیادی کیفیت زندگی را با مسئله مالکیت افزایش داده‌اند و نوعی آرامش

و میرم، البته ما طبقه دوم هستیم، منم واسه پایین و بالا رفتن مشکلی ندارم، اما تو ساختمونمون همسایه‌هایی داریم که سن و سالی از شون گذشته و واقعاً به آسانسور واسه جابه‌جا شدن نیاز دارن، امیدوارم تو ساختمونا جدیدی که میسازن از وسایل با کیفیت استفاده کنن» (کد مصاحبه، ۰۵).

مشارکت‌کننده دیگری می‌گوید:

«ما از قدیمی‌های این بلوک هستیم و حتی از اولین مسکن مهر بروجرد، از طرف تعاونی به ما گفتن که ساختمون کاملاً مجهزه، حتی دوربین مداربسته داره، اما همچین چیزی نبود، واقعا در خدمات‌رسانی و کیفیت ساختمون افتضاح کار کردن، نبود دوربین مدار بسته‌ای که قولشو داده بودن باعث شد دو سال بعد از خونه ما دزدی بشه و ما هم نتونستیم دزد بگیریم و کلی خسارت به ما وارد شد» (کد مصاحبه، ۰۱۵).

یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان می‌گوید:

«یکی از بدی‌های ساختمونای مسکن مهر اینه که پارکینگ نداره، باید ما شین تو خیابون پارک کنی و ممکن هر کسی از راه برسه خط و خشی رو ماشینت بندازه یا لاستیکش پنچر کنه یا ضبط‌شو بدزده و هزارتا مسأله دیگه. تازه من الان سه سال اینجا ساکنم، همسایه‌های قدیمی میگن قبلاً که اینجا دوربین نداشته، همیشه یه چشمشون به خیابون بوده تا مراقب ماشینشون باشن» (کد مصاحبه، ۰۱۱).

از جمله مواردی که به عنوان چالش‌های زندگی در مسکن مهر شهرستان بروجرد از سوی مشارکت‌کنندگان ذکر شده است، مربوط به بی‌اعتمادی به مکان زندگی و آپارتمان‌های مسکن مهر است که به طور مستقیم با ساخت و ساز این آپارتمان‌ها از جانب تعاونی‌ها مطرح است. کیفیت مواد و وسایل به کار رفته در این ساختمان‌ها موجب اعتراض بسیاری از ساکنین شده و حتی برخی از آنها معتقدند زندگی در چنین آپارتمان‌هایی با خطراتی نیز همراه است. بنابراین، جای تعجب ندارد که برخی از ساکنین آپارتمان‌های مسکن مهر بروجرد به محل زندگی خود و خانواده‌هایشان بی‌اعتماد باشند و دچار نوعی دلزدگی از زیستن در چنین فضایی شوند.

بُن‌مایه بیگانگی با دیگران: یکی از ویژگی‌های زندگی در فضای شهری بیگانگی است. دلیل چنین امری، تکرر و

خاطر را برای ساکنین مسکن مهر شهرستان بروجرد به همراه آورده‌اند، اما از سوی دیگر، وجود فضای نامناسب و کمتر دسترس‌پذیر خصوصاً در سال‌های اولیه سکونت در فضای مسکن مهر بروجرد، کیفیت زندگی ساکنین را دچار فرسایش نموده است.

بُن‌مایه بی‌اعتمادی به مکان زیست: اعتماد به مکان زندگی یکی از مؤلفه‌های اساسی است که افراد را به خرید و سکونت در یک مکان ترغیب می‌کند. یکی از دل مشغولی‌های ساکنین ساختمان‌های مسکن مهر مربوط به مسائلی است که در ارتباط با کیفیت این ساختمان‌ها وجود دارد. اعتراض به کیفیت ساختمان‌ها و ترس از زندگی در این مکان‌ها، یکی از مهم‌ترین دلایلی است که استقبال از ساختمان‌های مسکن مهر را کاهش داده و تأثیر چشمگیری بر قیمت، تمایل به زندگی و اجاره‌نشینی در مسکن مهر راه افزایش داده است. بی‌اعتمادی به کیفیت ساختمان‌ها بیش از هر چیز با نظارت فنی ساختمان‌ها مرتبط است که به نظر می‌رسد در هنگام ساخت چندان مورد توجه نبوده است. این بن‌مایه اشاره به کیفیت ساختمان و به طور کلی مکان زیست ساکنین مجتمع‌های مسکن مهر و نوع مواجهه ساکنین با کیفیت و تجهیزات ساختمانی دارد. یکی از افراد ساکن در ساختمان‌های مسکن مهر می‌گوید:

«خدا از سر تقصیر پیمانکارها و مدیر این تعاونی هیئت‌های مذهبی بگذره، اما چند سال پیش که واسه اولین بار آسانسور خراب شد و تعمیرکار آوردیم، گفتن این آسانسور دست دوم هست و دوباره ممکنه مشکل پیدا کنه، نتایجش هم شد اینکه من پیرزن با درد این پاهام باید ۵ طبقه پله رو بالا برم وقتی آسانسور خراب میشه و واقعاً برام خیلی سخته، کیفیت آسانسور بلوک ما حداقل خیلی پایینه و مدام خراب میشه» (کد مصاحبه، ۰۱۷).

یکی دیگر از شرکت‌کنندگان می‌گوید:

«من راستش یکم استرسی هستم و وقتی هم سوار آسانسور میشم بیشتر می‌ترسم و استرس می‌گیرم، خصوصاً به خاطر اینکه آسانسور ما یه هفته در میون خرابه و فکر اینکه تو آسانسور گیر کنم واقعا برام ترسناکه، واسه همین از پله‌ها میام

هستن که ما هم علاقه‌ای به ارتباط گرفتن باهاشون نداریم و در حد سلام و علیک هست و دوست نداریم باهاشون رفت و آمد کنیم. ولی در کل به نظرم اینجور رفتارها باعث میشه روابط بین همسایگی سرد بشه و بیشتر با هم احساس غریبی کنیم» (کد مصاحبه، ۰۹).

مشارکت‌کننده دیگری اینگونه می‌گوید:

«حداقل چیزی که خودم دیدم و فهمیدم اینه که اعضای بلوک ما زیاد به همدیگه اعتماد نداریم، مثلاً تو مسائل ساختمان هر کسی به نظری میده و هرکسی باید حرف خودش به کرسی بنشونه، حتی مدیر بلوک ما هم بُرش لازم رو نداره، با اینکه خودمون انتخابش کردیم اما بازم بهش اعتماد نمی‌کنیم، مثلاً ما همیشه سر پول شارژ ساختمان با هم دعوا داریم که زیاده و حتی بعضی از همسایه‌ها پشت سر مدیر می‌گن، پول شارژ زیاد می‌گه، بعد نصفشو خودش می‌بره، خب این بی‌اعتمادی باعث میشه روابط هی روز به روز سردتر و تیره‌تر بشن و اتفاق قشنگی نیست به نظرم» (کد مصاحبه، ۰۲).

زندگی در فضای مسکن مهر شهرستان بروجرد با نوعی از خودبیگانگی و فردگرایی همراه بوده است؛ به عبارت دیگر در چنین فضایی بر خلاف تصورات رایج و با کاهش سرمایه اجتماعی ما با نوعی از سوژه اتمیزه شده مواجه هستیم. در اینجا مشارکت‌ها کاهش پیدا کرده و منفعت‌طلبی به کاهش اعتماد و سرمایه اجتماعی در میان ساکنین دامن زده است. زوال امر اجتماعی و مشارکت در میان ساکنین سبب شده است تا نوعی بیگانگی و دوری از جمع از جمله مسائل و چالش‌های پیش‌روی سکونت ساکنین در آپارتمان‌های مسکن مهر شهرستان بروجرد باشد.

بُن‌مایه فقدان رواداری و مدارای اجتماعی: اساساً

ساختمان‌های مسکن مهر، فضایی هستند که انسان‌های متفاوتی با قومیت، مذهب، سبک زندگی و ... متفاوتی در آن زندگی می‌کنند. وجود چنین تفاوت‌ها و تکثری در سطح اجتماعی و فرهنگی، بیش از هر چیز از بر مدارای اجتماعی و درک متقابل افراد ساکن در مسکن مهر اثرگذار است. فقدان

تراکم جمعت است. در چنین فضایی اعتماد به دیگران پایین بوده و فرد همچون غریبه‌ای به نظر بیاید که همنوایی‌اش با دیگران در سطح پایینی قرار دارد. فضای اجتماعی حاکم بر مسکن مهر نیز، فضایی بیگانه‌کننده است، زیرا در آن تکثر جمعیت وجود داشته و همنوایی فرد در بلند مدت حاصل می‌شود. ویژگی بیگانه‌کننده زندگی در فضای شهری از سویی می‌تواند مشکلاتی چون تنهایی، افسردگی و حتی ناامیدی را به همراه داشته باشد، بنابراین باید عنوان نمود زندگی در فضای پرتردد ساختمان‌های مسکن مهر چنین مشکلاتی را نیز برای ساکنین به همراه دارد. این بُن‌مایه بیشتر حول محور کاهش اعتماد اجتماعی ساکنین مجتمع‌های مسکن مهر می‌چرخد. اساساً هر فضای مسکونی یا به طور کلی هر مکانی، زمانی که جمعیتی را در خود جا می‌دهد، مسأله اجتماعی چون اعتماد به دیگران به واسطه غریبه بودن موقت در مکان جدید رخ می‌دهد و مجتمع‌های مسکن مهر نیز از این قاعده مستثنی نیستند. یکی از مشارکت‌کنندگان می‌گوید:

«بعضی از این آقایون یا خانومای همسایه میان عصرا میان میشینن در بلوک، منم بیشتر وقتا عصرا میرم خرید واسه خونه، خب می‌دونین صورت قشنگی نداره دم دره بلوک میشینن حرف زدن، من خودم خیلی خجالت میکشم، تازه بعضی وقتا که رد میشم از کنارشون صدای پچ پچشون می‌شنوم، نمی‌خوام قضاوت کنم، بگم پشت سر من حرف می‌زنن، اما احساس بدی به آدم دس میده، به نظرم بهتره ما همسایه‌ها به هم احترام بیشتری بذاریم و قوانین آپارتمان‌نشینی رعایت کنیم، اینجوری رابطه‌هامونم بهتر میشه و کم‌تر از هم فاصله میگیریم» (کد مصاحبه، ۰۱۳).

مشارکت‌کننده دیگری می‌گوید:

«هر خونه‌ای که باشه دعوا و جر و بحث داره، من و شوهرمم بعضی وقتا جر و بحث داریم با هم، می‌خوام حرف بيارم سر بعضی از همسایه‌هامون، که نه واسه من به شخصه، بلکه واسه بقیه همسایه‌هام که اتفاق شخصی می‌وفته، همش می‌خوان فضولی کنن و تو مسائل شخصی دیگران سرک بکشن، تازه بیشتر وقتا در بلوک هم میشینن و صفحه می‌ذارن پشت سر بعضی از همسایه‌ها، البته تو بلوک ما چندتا آدم مشخص

خودش و هم به مادر و پدرش تذکر دادم، الان کمی بهتر شده، حداقل صدا این قارقار کشو کمتر می‌کنه، ولی خوبه همسایه به فکر همسایه باشه، به خدا خسته و کوفته از در مغازه میام، میخوام استراحت کنم، اما با سر و صدای اینا نمیشه» (کد مصاحبه، ۰۱۰).

مشارکت‌کننده دیگری می‌گوید:

«قیمت ساختمونای اینجا نسبت به جاهای دیگه پایین تر هست، دلیلشم اینه از هر جا که فک کنی آدم ریخته اینجا، خصوصاً از جنوب کشور، به نظرم باید به قانون می‌داشتن که هر کی میخواد واحد شو بفرو شه، فقط به بروجردیا بفرو شه، اما دیگه نشدنی، اینجا همه جور آدمی از هر جایی اومده» (کد مصاحبه، ۰۶).

از مصاحبه و گفت‌وگوهای ساکنین مسکهر شهرستان بروجرد چنین برداشت می‌شود که روابط ساکنین با چالش‌های متفاوتی همراه است. یکی از این چالش‌ها، فقدان رواداری و مدارای اجتماعی است. در اینجا بیش از هر چیز بحث مربوط به وجود تکرر و تفاوت‌های فردی، اجتماعی، قومیتی و ... است که مدارای اجتماعی را تا حدود زیادی تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین، با افزایش فدان رواداری در میان ساکنین آپارتمان‌های مسکن مهر شهرستان بروجرد، زندگی آنها در چنین فضایی با چالش‌های جدی مواجه است.

در نهایت در جدول شماره ۳، دسته‌بندی کلی چالش‌ها و مشکلات ساکنین مسکن مهر بروجرد بر مبنای واحدهای معنایی متفاوت، تم‌های مشترک و بن‌مایه‌های اصلی آمده است. هر کدام از این مقولات بر مبنای مصاحبه با ساکنین ساختمان‌های مسکن مهر بروجرد حاصل شده است و بر بعد متفاوتی از این مسائل و چالش‌ها پرداخته شده است. اساس تشکیل هر کدام از این مقولات تجربه زیسته و ناب هر کدام از ساکنین است که به طور روزمره با آن درگیر هستند.

همچنین برای ترسیم بهتر روابط بین مقولات و کدهای پژوهش از نرم‌افزار مکس کیودی‌ای استفاده شده است که در نهایت خروجی آن که نشان‌دهنده «مدل پارادایمی مسائل و مشکلات ساکنین مسکن مهر بروجرد» است، در شکل شماره ۱ آمده است.

یا کاهش رواداری و مدارای افراد با یکدیگر در این فضا می‌تواند خطری بالقوه باشد که تمایل به زندگی در مسکن مهر را به طور چشمگیری کاهش دهد؛ زیرا تفاوت‌های فرهنگی مسأله‌ای نیست که به راحتی بتوان با آن کنار آمد. بن‌مایه مدارای اجتماعی ناظر بر تکرر و تفاوت‌های قومیتی، سبک زندگی و ... موجود در ساختمان‌های مسکن مهر است، که باعث ایجاد مشکل و تنش در میان اعضای ساختمان می‌شود. یکی از مشارکت‌کنندگان می‌گوید:

«به نظرم اینکه اینجا، تو این ساختمونای مسکن مهر همه جور طرز فکری باشه، چیز طبیعی هست، اما خب باید قبول کنیم که مشکل سازم هست، تو این ساختمونا پیر و جوان، کوچیک و بزرگ، زن و مرد هستن، هر کسی به طرز فکری داره و سازگاری و درک همدیگه سخت و دشوار هست، باید آدم تحمل کنه تا خو بگیره، خودم شیش ساله اینجا و عادت کردم، هر چند اوایل برام خیلی سخت بود» (کد مصاحبه، ۰۱۴).

مشارکت‌کننده دیگری می‌گوید:

«واقعاً مگه تو شهرهای جنوبی کشور مسکن مهر نساختن، که همه جنوبی ریختن تو مسکن مهر بروجرد، اینا هم بنده خدا هستن، اما چون مته ما بروجردیا نیستن و تا حالا به جور دیگه زندگی کردن، ما تو بلوکمون بعضی وقتا به مشکل میخوریم، مثلاً وقت و بی‌وقت میان و میرن، بچه‌هاشون سر و صدا میکنن و از همه بدتر اصلاً نظافت ساختمون رعایت نمی‌کنن. وقتی هم به‌شون میگم، ناراحت میشن، من خودم اگه می‌تونستم و شرایط بهم اجازه می‌داد، بلوکمون عوض می‌کردم از اینجا میرفتم، چون چن ساله به سختی دارم تحملشون می‌کنم، هیچوقت درست بشو نیستن» (کد مصاحبه، ۰۱۷).

یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان می‌گوید:

«مغازه دارم، صبح ساعت هفت میرم در مغازه تا ساعت یک که برمی‌گردم خونه، همسایه طبقه پایینی ما به پسر داره میره کلاس موسیقی (ارگ داره)، من تا میام سرمو بذارم رو بالش به ساعت استراحت کنم، این شروع میکنه به نوازندگی و صداشو میزنه سیم آخر، شبم همین داستان داریم، حالا خودم به جهنم، بچه چن ماهه دارم، زنم با هزار بدبختی بچه رو میخوابونه، به دفعه آقا دوباره شروع میکنه، چن بار هم به

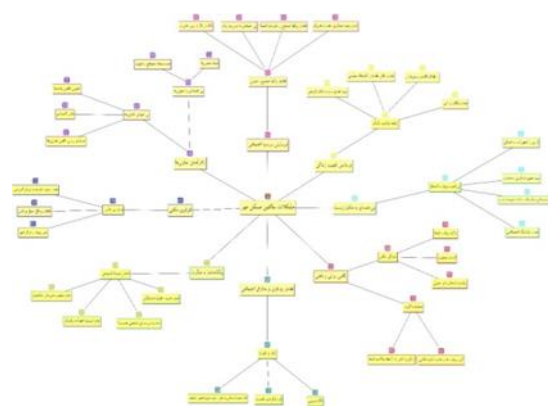
استفاده از یافته های این مطالعه می تواند نقش مهمی در شناخت چالش های تعاونی هایی که با نهضت ملی درگیر هستند و از سوی دیگر توجه به نیازهای ساکنین مسکن مهر نیز می تواند در بهبود پروژه مسکن ملی و کاهش مشکلات پیش روی این طرح نیز اثرگذار باشد. از بعد ایجاد حس تعلق و افزایش سرمایه اجتماعی و بهبود کیفیت زندگی و فعالیت های مشارکتی و تعاملی در بین اعضای تعاونی ها و ساکنین با نتایج پژوهش های:

Rashidi Al Hashem، Hosseynzade et al (2022)،
Irani et al (2019) Lang & Novy (2020) et al (2014)،
همخوانی دارد. یکی از مسائل ساکنین مسکن مهر ازدیاد و شلوغ و تراکم ساختمان و طبقات است، از این جهت باید شلوغی را از جمله مؤلفه های چالش برانگیز پیش روی اعضای مجتمع های مسکن مهر است، بر این اساس نتایج این پژوهش با نتایج مطالعات:

Irani et al (2019)، Ebrahimi Bouzani et al (2020)،
Rashidi Al Hashem (2020)، مطابقت دارد. یکی دیگر از چالش ها و مشکلاتی که اعضای تعاونی های مسکن مهر با آن رو به رو هستند، مربوط به مسائل ذهنی و روانی و به طور کلی ناامنی روانی و ذهنی است، از این زاویه اگر به نتایج پژوهش حاضر نگاه کنیم، باید ادعا کرد که نتایج این پژوهش با نتایج مطالعات:

Irani et al (2019)، Rashidi Al Hashem (2020)،
همسو هستند.

از سوی دیگر، نتایج پژوهش حاضر با چارچوب نظری ارائه شده در قابل تحلیل و تبیین است. نتایج این پژوهش نشان داد که مالکیت مسکن تا حدود زیادی با آرامش روانی ساکنین رابطه دارد، از طرفی نظریه پردازی چون نیلاندر نیز بر مسئله داشتن مسکن و ایجاد آرامش تأکید دارد. از سوی دیگر، نوربرگ معتقد است که داشتن مسکن مناسب کیفیت زندگی را تحت تأثیر قرار می دهد، بخشی از نتایج این پژوهش نیز نشان داد که مسئله مالکیت مسکن کیفیت زندگی ساکنین را تحت تأثیر قرار داده است. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که دسترسی به فضای مناسب شهری و توزیع عادلانه فضای شهری با زندگی شهروندان ارتباط دارد، بر این اساس باید عنوان نمود نتایج این پژوهش با دیدگاه نظری هال همسو

شکل ۱. مدل پارادایمی مشکلات ساکنین مسکن مهر بروجرد
خروجی از نرم افزار مکس کیودی ای. منبع: نگارندگان، ۱۴۰۴

۴. بحث و نتیجه گیری

مسکن از جمله نیازهای اساسی هر انسانی است که امروزه با توسعه جوامع مدرن به عنوان حق شهروندی از آن یاد می شود. در هر جامعه ای سازوکارهای برخورداری از حق مسکن و سرپناه متفاوت است. بدون شک، مسکن از جمله مسائل روز جامعه ایرانی است که بخش مهمی از سیاستگذاری های دولت فعلی در جهت رفع این مسئله است. استان لرستان نیز از جمله مناطقی است که تحت تأثیر این سیاستگذاری ها قرار گرفته است. با توجه به اینکه بخش مهمی از جامعه ایرانی که شامل جوانان در آستانه ازدواج و افراد کم درآمد هستند، ساخت مسکن با کیفیت و با قیمت مناسب برای شهروندان مختلف جامعه و توجه به این موضوع ضروری است، بنابراین توجه به نقش تعاونی های مسکن و دغدغه های ساکنین مسکن مهر نیز باید به شکلی جدی در دستور کار مسئولین قرار گیرد. نباید فراموش کرد که استان لرستان جز پنج استان محروم کشور به حساب می آید که در زمینه های مختلف فرهنگی، سیاسی، اقتصادی باید بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد.

همانگونه که نتایج این پژوهش نشان داد اعضای تعاونی های مسکن مهر تجارب زیسته و دلالت های معنایی و ذهنی عدیده ای برای سکونت در این مساکن و نیز چالش های آن دارند. دلائل مهمی که به ایجاد فرصت ها و چالش های این تعاونی ها دامن زده است. با توجه به شروع نهضت مسکن ملی و تولید مسکن برای افراد مختلف، به نظر می رسد توجه به نقش تعاونی ها و توسعه تعاونی های مسکن در بروجرد و توجه به مسائل و مشکلات این تعاونی ها ضروری است، بر این اساس

است. همچنین مسأله سرمایه اجتماعی و فرسایش و افزایش سرمایه اجتماعی، زندگی ساکنین را تحت تأثیر قرار می‌دهد و سکونت با سرمایه اجتماعی رابطه دارد، بر این اساس نتایج پژوهش حاضر با دیدگاه نظری بوردیو در خصوص مسکن و سرمایه اجتماعی همخوانی دارد. در نهایت نتایج این مطالعه نشان داد که داشتن مسکن مسأله فقر را در سطوح مختلف کاهش داده و طرد اجتماعی را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد که نتایج آن با برخی از دیدگاه‌های نظری مطرح شده همسو است. بنابراین، باید عنوان نمود نتایج پژوهش حاضر تا حدود زیادی با چارچوب نظری و تحلیل ارائه شده همخوانی داشته و دیدگاه نظری متفکرین مطرح شده را تأیید می‌کند.

امنیت اجتماعی ساکنین از جمله مولفه‌های اثرگذار این پژوهش است، اساساً یکی از دغدغه‌های اصلی تعاونی‌های مسکن مهر و اعضا و ساکنین است. نوپا بودن محلات مسکن مهر، زمینه را برای رخ دادن برخی آسیب‌های اجتماعی فراهم می‌کند، از این حیث، نتایج این پژوهش با نتایج مطالعات [Irani et al \(2019\), Ebrahimi Bouzani et al \(2020\)](#) همسو است. از سوی دیگر کیفیت ساختمان، محله و واحدهای هر بلوک از جمله دغدغه‌های تعاونی‌ها و اعضای این تعاونی‌ها است، بخش مهمی از این پژوهش به چالش کیفیت ساختمان‌ها و کیفیت پایین ساختمان‌ها پرداخته است. به طور کلی نتایج این پژوهش با نتایج اکثر مطالعات پیشین همسو بوده و همخوانی دارد.

پروژه‌های ساختمانی مسکن مهر با تمامی فرصت‌هایی که برای ایجاد مسکن برای اقشار کم‌برخوردار جامعه به همراه داشته‌اند، اما به لحاظ جامعه‌شناختی نیز معایبی را به همراه داشته‌اند که این مقاله تلاش داشت تا به آن‌ها بپردازد. بر اساس تجربه زیسته ساکنین مسکن مهر شهرستان بروجرد باید عنوان نمود زندگی در فضای مسکن مهر با مسائلی مواجه بوده است که باید به آن‌ها توجه ویژه‌ای شود. ناکارآمدی تعاونی‌های مسکن مهر به عنوان نوعی ساختار نهادی-اجتماعی سبب شده است تا کیفیت ساختمان‌های مسکن مهر کاهش یابد، چنین امری باید در آینده در مورد تعاونی‌های مسکن سازی مورد بازاندیشی قرار گیرد و آسیب‌های آن به حداقل برسد. زندگی در فضای مسکن مهر، ناامنی روانی و

ذهنی را با خود به همراه آورده است، زیرا زندگی در فضای پرتردد دل‌مشغولی‌های متفاوتی را برای افراد به همراه داد که زندگی را برای افراد دشوار می‌کند، همچنین تأمین هزینه‌های ساختمان مسکن مهر برای ساکنین سبب می‌شود تا مصائب روانی برای آن‌ها به وجود آید. از سوی دیگری فضای مسکن مهر برای ساکنانش با کاهش سرمایه اجتماعی و تعاملات میان فردی همراه بوده است، چنین امری بر کاهش مشارکت افراد دامن زده و زندگی آن‌ها را در بلندمدت دچار مشکل می‌کند. نابرابری در دسترسی به فضاهای شهری از جمله دل‌مشغولی‌های اساسی ساکنین مسکن مهر شهر بروجرد شده است، بنابراین ایجاد مکان‌های تفریحی و رفاهی در فضای مسکن مهر بروجرد بیش از پیش احساس می‌شود، وجود چنین اقداماتی از سوی نهادهای متولی، به افزایش کیفیت زندگی در فضای شهری کمک می‌کند و در بلندمدت بی‌اعتمادی به زندگی در مسکن مهر این شهرستان را کاهش می‌دهد. یکی دیگر از دغدغه‌های ساکنین مسکن مهر شهرستان بروجرد، فقدان رواداری اجتماعی و کاهش تعاملات اجتماعی است، وجود چنین امری فضای بیگانه‌کننده‌ای را برای ساکنین مسکن مهر بر ساخت کرده و آن‌ها را به سمت تنهایی، افسردگی و دیگر مشکلات زیستی سوق می‌دهد. در نهایت باید عنوان نمود پروژه مسکن مهر در کنار مزایایی که داشت، معایبی را نیز برای ساکنین داشته که پرداختن به آن‌ها، می‌تواند به پروژه‌های ملی مسکن سازی در آینده کمک شایان توجهی کند.

پیشنهادهای راهکارها

۱. با توجه به اینکه فضای آزاد زیادی در منطقه مسکن مهر بروجرد وجود دارد، تلاش و توجه بیشتر تعاونی‌های مسکن در جهت فضا سازی و بهبود فضای مناطق مسکونی با کمک شهرداری این شهرستان ضروری است، این فضا سازی‌ها می‌تواند در غالب توسعه فضاهای عمومی چون کتابخانه، پارک‌ها، فضای بازی کودکان، سالن‌های ورزشی و ... صورت گیرد.

۲. حمایت‌های اقتصادی دولت از تعاونی‌های مسکن در دو سطح خرد و کلان؛ بدین صورت که با اعطای تسهیلات به

۴. همچنین در چند سال آینده می‌توان پس از تکمیل پروژه نهضت مسکن ملی، به مقایسه چالش‌های و فرصت‌های تعاونی‌های مسکن مهر و نهضت ملی مسکن پرداخت.

محدودیت‌ها

پژوهش حاضر با دو محدودیت رو به رو بوده است که عبارتند از:

۱. انگیزه کم ساکنین مجتمع‌های مسکونی مهر برای مشارکت در این پژوهش از جمله محدودیت‌های این پژوهش است.
۲. در حوزه جامعه‌شناسی پژوهش‌های محدودی در خصوص تعاونی‌های مسکن مهر صورت گرفته است که محقق را در تهیه پیشینه پژوهش با دشواری‌های مواجه کرد، زیرا عموماً پژوهش‌های بررسی شده به حوزه جغرافیا و مدیریت شهری مرتبط بوده است.

۳. یکی از محدودیت‌های دیگر پژوهش حاضر توزیع نامتوازن حجم نمونه بر اساس جنسیت بود، زیرا در زمان انجام مصاحبه مردان تمایل کمتری به انجام مصاحبه داشتند و همین امر سبب توزیع نامتوازن حجم نمونه شد، هر چند در نهایت اشباع نظری که ملاک تعیین حجم نمونه و انجام مصاحبه‌ها است، در این پژوهش حاصل شد.

تعارض منافع

در این مقاله هیچ تعارض منافی وجود ندارد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از تمامی کسانی که محقق را در انجام این پژوهش بویژه ساکنان مسکن مهر شهرستان بروجرد یاری رسانده‌اند، تشکر و قدردانی ویژه می‌نمایم.

فهرست منابع

Ankeli, A., Muhammad Nuhu, B., Popoola, I., & Ankeli, U (2020). Housing Development, Poverty Alleviation and Cooperative Societies: The Nexus, International Journal of Research and innovation in Social Science, V.4, N.6, 577-584.

تعاونی‌های مسکن هم به اشتغال‌زایی و بهبود کیفیت زندگی اعضای تعاونی‌های کمک‌کند و هم تعاونی‌های مسکن را در جهت تولید مسکن با کیفیت یاری رساند.

۳. توجه به مسائل زیست‌محیطی از قبیل توسعه درختان و درخت‌کاری در فضای مناطق مسکونی مسکن مهر نیز از جمله موضوعاتی است که باید در دستور کار شهرداری شهرستان و تعاونی‌های مسکن مهر قرار گیرد تا سرزندگی و نشاط به این منطقه تزریق شود.

۴. با توجه به اینکه منطقه مسکن مهر بروجرد، نوپا و جدید است، انتظار می‌رود که تعاونی‌های مسکن و همچنین اعضای این تعاونی‌ها، با فرهنگ‌سازی و ایجاد تبلیغات در شبکه‌های اجتماعی چون اینستاگرام و تلگرام، به جذب سرمایه و افراد کارآفرین در حوزه‌های مختلف در جهت بهبود اوضاع رفاهی این منطقه تلاش کنند.

۵. یکی از مسائل مهم این پژوهش مسئله انسجام اجتماعی و کیفیت روابط بین افراد ساکن مسکن مهر است، از این جهت انتظار می‌رود که فرهنگ‌سازی مناسب در جهت توسعه و بهبود کیفیت روابط ساکنین از طریق قانونگذاری در ساختمان‌های مسکن مهر صورت گیرد.

۶. ضروری است که هر کدام از متغیرهای مستقل این پژوهش به صورت جداگانه و با ابعاد گسترده‌تر و توجه به زوایای پنهان بیشتر مورد بررسی قرار گیرند، تا ابعاد و موضوعات کشف نشده آنها شناسایی و دوباره مورد بررسی قرار گیرند.

۷. ضروری است این پژوهش‌ها در سایر شهرستان‌های استان و حتی شهرستان‌های کشور نیز انجام شود و نتایج این پژوهش‌ها مورد بررسی قرار گرفته و با یکدیگر مقایسه شوند.

۸. اکنون که پروژه نهضت مسکن ملی در حال انجام است، ضروری است تا پژوهشی درباره انتظارات اعضا و ساکنین آینده از این پروژه صورت گیرد و در چند سال آینده پژوهش دیگری انجام شود تا نتایج با یکدیگر مقایسه شود و نشان داده شود تا چه حد این انتظارات عملی شده است.

<https://ideas.repec.org/a/bcp/journal/v4y2020i8p577-584.html>

Bakhtiary Manesh, M., Ansari, M., Bemanian, M. R., & Yeganeh, M. (2023). Assessing Inconsistent Housing Architecture Components in the Last Four Decades;

- Emphasizing House Residents' Views in the Middle Texture of Kermanshah City, Iran. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, V.16, N.44, 69-89. doi:10.22034/aaud.2023.359522. 2709. (in Persian).
- Ebrahimi Bouzani, M., Arvin, A., A., & Izadi, H. (2021). An analysis of the quality of life in Mehr housing in mid-sized cities (case study of Fasa city), *Journal of Urban Management Studies*, Vol, 13, No 47, 1-14. <https://doi.org/10.30495/ums.2021.19266>. (in Persian).
- Ebrahimzadeh, F., & Moraveji, M. (2011). Evaluation and Analysis of the Role of Housing Cooperatives in Urban Development; A Case Study of Shirvan City, *New attitudes in human geography*, Vol, 4, No2, 11-20. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.66972251.139.1.4.2.2.0>. (in Persian).
- Hosseynzadeh, Z. Shokouh, S., & mehrabanigolzar, M. (2022). Strategies to promote vitality in Mehr housing complexes by analyzing the lived experience of residents and the opinions of experts. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*, Vol.19, N.110, 79-92. doi: 10.22034/bagh.2022.286381.4889. (in Persian).
- Irani S, Hagigatian M., & Mohamadi A. (2019). a pathological assessment of social housing (Mehr) taking an approach toward social class inequality and urban deviation in Tabriz, *refahj*, 18(71), 135-180. doi:10.29252/refahj.18.71.4. (in Persian).
- Iman, M. T. (2014). *Qualitative research methodology*, Qom: Publication of the Research Institute of the University. (in Persian).
- Lang, R., & Novy. M. (2014). Cooperative Housing and Social Cohesion: The Role of Linking Social Capital, *Journal European Planning Studies*, V.22, N.8, 1744-1764. <http://dx.doi.org/10.1080/09654313.2013.800025>
- Mohammadi, F. P., S. & Rastegar, Y. (2018). Challenges of Social Policy in the Field of Housing and its Effect on the Formation of Social Anomalies (Case Study on Prand Mehr Housing). *Social Development & Welfare Planning*, V.9, N.36, 142-175. doi: 10.22054/qjsd.2018.9599. (in Persian).
- Mazlome Khorasani, M., Noghani, M., & Kishbafan, B. F. (2011). Participation rate of housing cooperation members (Mehr) and Explication effective factors on it in 1388 at Mashhad city. *Journal of Applied Sociology*, V.22, N.4, 131-152. (in Persian). <https://doi.org/10.30495/ums.2021.19266>
- Mazadu, A., Muhammad, M., & Iroaganachi, N. (2021). Cooperators Satisfaction with Cooperative Society Housing Activities in Jos, *Journal Path of Science*, V.7. N.8, 3007-3015. <http://dx.doi.org/10.22178/pos.73-4>.
- Nguyen, L. P., van den Berg, P. E., Kemperman, A. D., & Mohammadi, M. (2024). Social impacts of living in high-rise apartment buildings: The effects of buildings and neighborhoods. *Journal of Urban Affairs*, 1-22. <http://dx.doi.org/10.1080/07352166.2024.2311165>
- Ogrodowczyk, A. (2024). 'Inner-city is not the place for social housing'—State-led gentrification in Łódź. *Cities*, V.14, N.5, 104-104-684. <http://dx.doi.org/10.1016/j.cities.2023.104684>.
- Piran, P., Moosavi M., & Shiani, M. (2007). Conceptual Framework and Conceptualization of Social Capital, *refahj*. V.6, N.23, 9-44. (in Persian).
- Rashidi Al Hashem, M., R. Hadi Tahan, M., & Fathi, M. (2020). Study on the assessment of the social impacts of Mehr housing in urban areas of Ardabil, *Quarterly Journal of Social Development Studies*, V. 13, N.1, 137-154. (in Persian).
- Rezavian, M. T. (2012). *Land Use Planning*, Tehran: Monshi Publications. (in Persian).
- Tedja, M., & Radha, G. C. (2024). Apartment with Social Interaction Approach in West Jakarta. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, V.1324, No. 1, p. 12-62. <http://dx.doi.org/10.1088/17551315/1324/1/012062>
- www.isna.ir
www.mcls.gov.ir